

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Острозька академія»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин та національної безпеки

Кафедра регіональних студій

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня магістра

на тему:

«Східноєвропейський вектор зовнішньої політики Республіки Польща (2015-2022 рр.)»

Виконала студентка 2 курсу, групи МКр-2
спеціальності 291 Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії
освітньо-професійної програми
«Країнознавство»
Сучик Богдана Олександрівна

Керівник – к.і.н., доц. Шишкін Іван
Геннадійович

Рецензент - кандидат історичних наук, доцент
Конопка Наталя Олегівна

Робота допущена до захисту
(протокол № 7 засідання кафедри регіональних студій
від 30 листопада 2022 року

В. о. завідувача кафедри регіональних студій:

_____ Петро КУЛАКОВСЬКИЙ

м. Острог – 2022

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. УКРАЇНСЬКИЙ ВЕКТОР В ПОЛІТИЦІ ПОЛЬСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

1.1 Міграційна політика 10

1.2 Енергетична політика 19

1.3 Торговельно-економічні відносини 26

Висновки до розділу 1 35

РОЗДІЛ 2. ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ПОЛЬСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ СТОСОВНО БІЛОРУСІ

2.1. Економічні відносини 38

2.2. Міграційна криза 44

Висновки до розділу 2 53

РОЗДІЛ 3. ВІДНОСИНИ ПОЛЬЩІ З ІНШИМИ СХІДНИМИ ПАРТНЕРАМИ

3.1. Польсько-російські відносини 54

3.2 Польсько-молдовські відносини 67

Висновок до розділу 3 78

ВИСНОВКИ 79

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ 83

ДЖЕРЕЛА 83

ДОДАТКИ 95

ВСТУП

Актуальність дослідження підтверджує прикута увага громадськості до Польщі на даному етапі. Польща- союзник України, і відіграє чималу роль в регіоні як і ПСЄ так і Східної Європи Після розпаду соціалістичного табору чимало країн намагалися стати лідером у Центрально-Східній Європі, однак на 2022 рік ним є Польська республіка. Польща є одним із найближчих союзників США у Європі, відповідно від Америки йде чимало допомоги, особливо в економічному та військовому планах, це надає країні стабільність, а також авторитет в очах її східних партнерів, які досі проходять період трансформації із пост-радянських країн, що розвиваються, до стабільних, про-західних демократій. Географічно, який би високий рівень розвитку не був у Польщі, вона все одно залишається своєрідним посередником між країнами Східної і Західної Європи. Польща—це лідер в регіоні ЦСЄ, завдяки своїй стабільній економіці, політика Польщі значно впливає на розвиток взаємовідносин, на стабільність в регіоні, на економічну співпрацю, адже такі країни східної Європи як Молдова і Білорусь рівняються саме на Польську республіку. Також, незважаючи на політику Лукашенка, білоруський народ теж рівняється на Польщу, це підтверджує і кількість міграцій з Білорусі до Польщі. Варто зазначити, що програму по інтеграції східно-європейських країн у простір європейського союзу «Східне партнерство» ініціювала саме Польща. За останні 7 років, коли на посаду президента Польщі займає Анджей Дуда, значно зміцнилися відносини Польщі та України і Польщі та Молдови, однак, через розходження поглядів погіршилися польсько-російські, та польсько-білоруські.

Відносини із східними партнерами завжди були доволі важливими для Польщі. Навіть після вступу до європейського союзу і налагодження відносин із заходом, РП намагалася всіляким чином підтримувати своїх партнерів із колишнього соц. табору. Зараз відносини Польщі та України знаходяться у

стратегічному партнерстві, було подолано шлях починаючи з добросусідства до складних злагоджених кооперацій. На даний момент Польща є одним з найважливіших союзників для України, а також посередником між Україною і США, розміщаючи в себе тисячі американських солдат для можливого, спільного захисту України у повномасштабній війні з Росією.

Потенціал взаємної торгівлі Польщею використовується значно ефективніше, ніж Україною, через що сформувалася помітна асиметрія у торговельно-економічних зв'язках, це потрібно досліджувати та впливати на державному рівні. Двостороннє економічне співробітництво варто розвивати, активізувати та інтенсифікувати, тому що обидві країни володіють потужним потенціалом для розвитку взаємовигідних економічних відносин, однак, говорячи про дипломатію та військову сферу, можна сказати, що більше вигоди має Україна, адже Польща як ніколи захищає нас та допомагає на рівні як двосторонніх відносин так і на міжнародному рівні.

Щодо відносин з Білоруссю, то вони вже достатньо тривалий час є напруженими. Лукашенко і його уряд попри бажання Польщі налагодити тісну співпрацю, ігнорував хороші пропозиції, оскільки заради цього треба було звернути з вектору, направленому на Росію. Однак. «на плаву» ці відносини прекрасно тримає економіка. Варто зазначити, що саме економічний фактор, є найважливішим для обох держав, тому попри розбіжність поглядів зовнішньо-економічна діяльність працює на повну.

Росія і Молдова по-різному дивляться на Польщу, хоча в обох країн не дуже розвинуті з нею відносини. Потенціал взаємної торгівлі Росією використовується значно ефективніше, ніж Польщею, через що сформувалася помітна асиметрія у торговельно-економічних зв'язках, це потрібно досліджувати та впливати на державному рівні. Щодо дипломатичних відносин, то протягом останніх 7 років

вони тримаються, на торгівлі, і гучних міжнародних скандалах, наприклад підозрчи висилки дипломатів.

Молдова і Польща доволі позитивно налаштовані одна до одної держави, однак їхня співпраця малодосліджена, оскільки вона не є доволі тісною, в першу чергу це через відсутність спільного кордону, однак, завдяки програмі Східне партнерство, невелика допомога у розвиток Молдови таки йде.

З огляду на це тема, хоч і не будучи популярною серед багатьох науковців як українських так і іноземних, несе в собі чималу актуальність, оскільки увага більшості політиків ЄС та НАТО прикута саме до Українсько-російської війни, а Польща як найближчий союзник України безпосередньо, на дипломатичному фронті, вв'язана у конфлікт інтересів.

Стан наукової розробки теми. Стан вивчення цієї проблеми повністю залежить від спроможності науковців об'єктивно оцінити численні чинники співробітництва Польщі зі своїми Східними партнерами на економіку, зовнішню торгівлю, соціальну сферу, дипломатію, тощо. Оскільки події в регіоні змінюються доволі швидко, що є причиною різкої зміни політики, ця тема на даний період часу не є достатньо проаналізована і вивчена науковцями. Проте, варто відзначити роботу Анни Левандовської «Determinants of Polish Exports to the Ukrainian Market», що дає уявлення про основні виклики у двосторонніх відносинах держав, та їх роль у загальній політиці Україна-ЄС. А також таких авторів як К.В. Гороховська, Й Стамборвський, Й Дичковська, А.Г. Пилін, Юраша В., Яцека Кжака, статті Катажини Камінської, Мавгожати Сікорської-Гаці і Ришарда Жеби. Незважаючи на значний доробок вітчизняних та зарубіжних науковців у вивчення проблеми східноєвропейської політики Польщі варто зауважити, що існує низка недосліджених та дискусійних моментів. Зокрема, докладнішого вивчення потребують правові аспекти співробітництва Польщі та країн Східної Європи, комплексного дослідження потребують

відносини Польської Республіки з цими країнами в сфері міграційної політики, торгово-економічній та енергетичній галузі. Також важливим є вивчення дипломатичних відносин між країнами. Необхідним є й аналіз проблем та перспектив розвитку відносин Польщі з країнами регіону. З огляду на вищесказане, наукова актуальність теми не викликає жодного сумніву.

Мета магістерської роботи – вивчення східноєвропейського вектору східної політики Польщі. Реалізація поставленої мети обумовила необхідність вирішення таких завдань:

- Проаналізувати правові аспекти співробітництва між Польщею та Україною, Білоруссю, Росією та Молдовою;
- Описати стан відносин Польщі із східними партнерами 2015-2022, в їх контексті міграційну політику, торговельно-економічну та енергетичну, а також дипломатичні відносини;
- Розглянути проблеми та перспективи відносин Польщі із її східними партнерами.

Об'єкт дослідження: Європейський вектор зовнішньої політики Польщі
предмет – східноєвропейський вектор зовнішньої політики Польщі.

Хронологічні межі дослідження охоплюють період 2015-2022 рр. Нижня хронологічна межа обумовлена певними трансформаціями в двосторонніх відносинах після вступу Анджея Дуди на посаду президента Польщі, верхня хронологічна межа – сучасними актуальними тенденціями в двосторонніх торговельно-економічних відносинах. Також допускаються відступи від зазначених хронологічних меж задля кращого ілюстрування ситуації.

Географічні рамки охоплюють терени Польщі, та її східних партнерів-Україну, Білорусь, Росію і Молдову. Також, за умов спільної політики Польщі з іншими державами по-відношенню до країн східної Європи, допускається включення інших країн.

Джерельна база роботи: Основною інформаційною базою дослідження стала статистична інформація з Державного комітету статистики України, Белстату, Укрехспорту України, Урядового порталу України, Польсько-Української господарчої палати, Служби Республіки Польща, Конституцію республіки Польща, урядовий сайт Польщі «Ротос РЛ». Використані у роботі джерела можемо поділити на наступні групи: нормативно-правові акти, що регулюють взаємини держав; статистичні дані, що дозволяють простежити динаміку двосторонніх відносин, виокремити певні етапи; інформаційно-аналітичні матеріали, опубліковані польським, молдавським, російськими та українськими аналітичними центрами, що містять аналітичний огляд взаємодії держав. Загалом джерельна база використана в дослідженні є достатньою для досягнення поставленої мети і виконання дослідницьких завдань.

При написанні наукової роботи були використанні низка загальнонаукових та спеціальних **методів**. У дослідженні застосовано системний підхід, який допоміг розглянути предмет через призму аспектів, що взаємодіють одне з одним в єдиному просторі, виявити значення різних подій, встановити їх взаємозв'язок та взаємозалежність. Окрім цього, цей метод дозволив скласти цілісну картину про співробітництво Польщі з партнерами. У роботі також використано методи аналізу та синтезу, що у комплексному використанні допомогли при визначенні основних етапів співробітництва держав, а також співставити та проаналізувати геополітичний фактор у відносинах між ними. Порівняльний метод було застосовано при співставленні нормативно-правових засад політики держав, а також задля порівняння висвітлення подій та відносин між державами у ЗМІ пропагандистських Росії та Білорусі на противагу українським і польським, а також незалежним британським, американським та німецьким. Хронологічний метод використано для аналізу процесу становлення співробітництва між двома

акторами. Прогностичний метод застосовано у висновках роботи для того, щоб проаналізувати перспективи співпраці у майбутньому.

Практичне значення. Результати дослідження можуть бути використані при розробці спецкурсів для студентів спеціальностей «Міжнародні відносини», «Міжнародні економічні відносини» та «Країнознавство». Крім того, результати дослідження можуть бути використані для підготовки до семінарських занять, колоквиумів, виступів на студентських наукових конференціях.

Практична апробація. Проміжні результати кваліфікаційної роботи було апробовано під час XXVII наукової викладацько-студентської конференції «Дні науки» Національного університету «Острозька академія» (м. Острог, 16-22 травня 2022 р.) у секції «Актуальні проблеми країнознавчих досліджень». А також доповіддю на тему «Східноєвропейський вектор зовнішньої політики Польщі (2015–2022 роки)», що вказано на 86 ст. програми конференції. Крім того, було опубліковано статтю у збірнику Студентських наукових записок Національного університету «Острозька академія» серії «Країнознавство і міжнародний туризм» (м. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2022. Вип. 10. С.27-35.) на тему «Східноєвропейський вектор зовнішньої політики Польщі (2015–2022 роки).»

Структура роботи обумовлена особливостями досліджуваної теми та характером питань, що в ній розглядаються. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, та літератури, додатків.

РОЗДІЛ 1. УКРАЇНСЬКИЙ ВЕКТОР В ПОЛІТИЦІ ПОЛЬСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

Польща завжди виділяла Україну у своїй зовнішній політиці щодо східноєвропейського регіону. Навіть попри розбіжності, сутички на історичному підґрунті та в час погіршення відносин, держави на високополітичному рівні підтримували одне одного, цьому сприяли спільності менталітету, спільна історія та спорідненість культур. Остаточним кроком для перезапуску відносин і набуття ними стратегічного статусу стало примирення навколо питання про історичну різницю [34,9-33].

У 2000-х рр. Польща стала ініціатором Східного партнерства, а згодом, після Революції Гідності просувала ідеї приєднання України до НАТО та ЄС. 2014 рік остаточно змінив відносини між державами. Анджеєм Дудой, як президент Польщі намагався усіма можливими силами зблизити країни. До 2022 року, завдяки спільним його зусиллям та Петром Порошенком, а згодом Володимиром Зеленським, який ще більше поглибив партнерство, вдалося досягти великого успіху [40,27-35].

Період президентства вніс Анджеєм Дудой численні корективи у відносини Польщі з Україною. В першу чергу це стосувалося безпекового середовища, в регіоні, і звісно ж на двосторонні відносини держав. Загальними принципами запропонованих коректив для польської зовнішньої політики були (розширення Нормандського формату, гнучкі союзи у Балто-Чорноморському регіоні, розміщення інфраструктури НАТО в Балтії і ЦСЄ) збігалися з національними інтересами України [43].

Люблінський трикутник—це була найкраща ініціатива Польщі щоб втягнути Україну в Європейський простір. Завдяки цьому формату, Україна зблизилася із своїми союзниками Польщею та Литвою, здобула нові гарантії

безпеки, а також отримала новий поштовх до економічного росу та нові торговельні можливості.

Дипломатичний формат Люблінського трикутника, створений 28 липня 2020 р. в Любліні міністрами Міністерства закордонних справ України, Польщі та Литви: Дмитром Кулебою, Яцеком Чапутовичом та Лінасом Лінкявічусом. У січні 2020 року відбувся онлайн-формат зустрічі між міністрами закордонних справ 3 країн. Саме там були висвітлені ідеї та перспективи цього формату. Було домовлено, що Люблінський трикутник стане впливовою асоціацією в межах регіонів ЦСЄ та східної Європи, а діалог буде відбуватися на 3 рівнях: політичному, експертному та науковому[8].

В цьому розділі детальніше розглянуто галузі співпраці між двома державами, які на даний момент є найстратегічнішими.

1.1 Міграційна політика

Важливою частиною економічного співробітництва між Польщею та Україною є громадяни України, які мігрують до Польщі в пошуках роботи. Привабливість польського ринку праці для українців,- є результатом добре оплачуваної роботи. З цієї причини популярним варіантом серед громадян України є короткочасна міграція, орієнтована на максимально можливий заробіток при мінімізації витрат на місці. Згідно з офіційними даними, зібраними Національним банком Польщі, українці, які працювали у Польщі у 2017 році, передали приблизно 11,7 мільярдів злотих своїм родинам, які залишаються в Україні. У першому кварталі 2018 року це число було вже на 500 мільйонів злотих більше, ніж за аналогічний період 2017 року. Як зазначає Марта

Ярошевич, експерт Центру східних досліджень, через циркулюючу міграцію громадян України, їх доходи з Польщі частіше імпортуються ними особисто в Україну, тому перекази, здійснені через фінансові установи, є лише часткою всієї передачі грошей. Висока цінність грошових переказів мігрантів в Україні суттєво впливає на купівельну спроможність домогосподарств, а також стимулює попит на більш якісну продукцію, зокрема польську, на українському ринку. Важливим є також масштаб міграції України до Польщі. Згідно зі звітом OSW, кількість українців у Польщі коливається близько 1 мільйона людей. Це породжує попит на діяльність агентств зайнятості, а також збільшенню бюро обміну валют, трансакційні послуги та юридичні послуги, пов'язані з працевлаштуванням все більшої кількості громадян України підприємцями та організаціями Польщі [7].

Останнім часом питання українських мігрантів до Польщі набуло резонансу. У 2017 році українці отримали близько 81% всіх польських робочих віз, а загальна кількість українців, що працюють в Польщі, досягає за деякими оцінками двох мільйонів. Динамічна економіка Польщі виграє від притоку української робочої сили, а українці в свою чергу, мають змогу отримувати вищі зарплати в Польщі. Загальний обсяг коштів, що були направлені працівниками з Польщі в Україну оцінюється на рівні 3 мільярдів доларів щорічно. Завдяки мовній, культурній та соціальній близькості, а також ліберальному польському законодавству, Польща стала головним напрямком для українських трудових мігрантів [36].

В той же час це питання потребує уважного регулювання в тому, щоб звести до мінімуму ризику негативного сприйняття українців у Польщі та зростання ксенофобії. Зростання міграційних потоків між Україною та Польщею, частково є наслідком лібералізації візового режиму з ЄС, що також актуалізує питання контролю над кордоном та транскордонним співробітництвом [55; 7].

Польська республіка є одним з найближчих сусідів України. Наслідком близького сусідства, а також більш вищого економічного рівня та кращих умов праці стала велика кількість бажаючих працювати в Польщі. Варто зауважити, що законодавча база Польської республіки досить лояльна до іноземних працівників. Фактично - це найсприятливіша законодавча основа для людей з інших країн, які готові працювати в іншій державі і для громадян України зокрема. Про це говорять і фінансові показники, адже лише за 2017 рік в Україну було перераховано близько 3,1 млрд. доларів. Зрозуміло, що такі фінансові вливання надзвичайно позитивно впливають на вітчизняну економіку. Згідно зі статистикою Польща посідає перше місце серед бажаючих працювати за кордоном випередивши Чехію та Німеччину. Зокрема в порівнянні з Чехією працювати у Польській Республіці хочуть на 12,5% більше українців та, відповідно, на 11% більше ніж у Німеччині. Водночас, серед опитаних, 29% українських заробітчан, хотіли б отримати ПМЖ, а згодом і, можливо, громадянство Польщі, а 32% бачать себе тут на постійному місці роботи хоча б на 2-3 роки.

Україна виступає донором, що у великих обсягах постачає дешеву робочу силу на польський ринок праці. Так, у першому півріччі 2017 р. «польські роботодавці оформили 948 тисяч заяв про намір працевлаштування іноземного працівника. Українці найчастіше працевлаштовуються у Польщі в таких галузях: найбільше – 326 тисяч – працює у транспортній галузі та на складах; у торгівлі – 200 тисяч; туристичну галузь обслуговує 116 тисяч українських працівників; 15 тисяч українців знайшли працевлаштування у науковій та технічній галузях [38, 8].

Варто зазначити також збільшення працевлаштування у Польщі фахівців. Все частіше українці займають робочі місця, які потребують певної освіти та фахових навичок. Серед лікарів-іноземців, яких у Польщі нараховується 1137,

українців третина – 3066 . За даними опитування Work Service, про яке йшлося вище, 28 % польських фірм потребують працівників середньої ланки, тобто таких, які фізичною працею не замаються. Завдяки безпрецедентним обсягам та складу сучасна міграція українців до Польщі не може не справляти вплив на ситуацію в обох країнах, та стосунків між ними. Оскільки мотиви міграції передусім - соціально-економічні, Найпомітнішим цей вплив є у відповідній сфері.

Завдяки українцям економіка Польщі задовольняє попит у робочій силі [7]. А Україна отримує до бюджету заробітки мігрантів, (вчетверо вищі, ніж зарплатня в Україні), які вони надсилають своїм сім'ям на Батьківщину. За підрахунками Національного банку Польщі, сумарний заробіток українців в Польщі в 2016 р. становив 12,6 млрд злотих проти 3,6 млрд в 2013 р. Сума переказів в Україну сягнула 8,1 млрд злотих (2,22 млрд доларів США), або в 2,5 рази більше, ніж в 2013 р. Ці кошти відіграють важливу роль соціального амортизатора, є чинником протидії бідності численних українських домогосподарств. Варто зазначити, що на фоні високого попиту на працю українців, а також у відповідь на запровадження безвізового режиму, що викликало занепокоєння польських працедавців щодо евентуального відпливу українських заробітчани до інших країн ЄС з вищим рівнем оплати праці, в 2017 році заробітні плати українців в Польщі зросли на третину.

Отже, починаючи з 2014 року Польща прийняла лише приблизно 1-2 млн іммігрантів з України. Більшість з них були економічними мігрантами, як приїздили до Польщі, щоб працювати. Ця безпрецедентна для історії сучасної Польщі хвиля імміграції була спричинена високим попитом на робочу силу, відносно легкою процедурою отримання короткострокового дозволу на роботу та проживання. Іммігранти цієї хвилі відрізняються тим, що шукають роботу у різних секторах, не обмежуючись тільки сільським господарством, як це

переважно було раніше. Частка зайнятості в аграрному секторі впала, натомість у сфері послуг – зросла з 20% до більше, ніж 50%. Однак це негативно впливає власне на українську економіку: тенденція насправді не виглядає загрозовою в короткостроковій перспективі, адже поки що трудова міграція має циркулярний характер – майже половина трудових мігрантів виїжджає на роботу строком до трьох місяців, а після цього повертається в Україну. Грошові перекази від трудових мігрантів з закордону є масштабними вливаннями в українську економіку. Водночас відтік робочої сили загрожує економічному розвитку.

Проте з іншої сторони, проаналізувавши динаміку швидкого зростання обсягів міграції українців до Польщі останніх років, його причини, зміни у складі мігрантів на користь молоді, фахівців, вихідців із Центральної та Східної України. Показано, що інтенсифікація міграції загрожує Україні втратами населення, посилює антиукраїнські настрої частини польського суспільства, може впливати на двосторонні відносини і тому вимагає серйозної уваги [17].

Слід наголосити на тому, що для самої Польщі також існує проблема відтоку польських робітників за кордон і інші країни Європейського Союзу. Загальна кількість виїжджаючих на роботу до ЄС сягає двох млн осіб. Це пов'язано насамперед з тим, що в цих країнах вищий рівень заробітної плати, ніж у Польщі. Згідно з дослідженням ринку праці проведеним Асоціацією підприємців та працедавців Польщі, країни в найближче двадцятиліття відчуватиме дефіцит у кількості 5 млн. працівників. На сьогоднішній день, за даними Work Service значний відсоток польських підприємств відчуває кадровий голод. Як наслідок, близько 39 відсотків фірм вимушені замість польських працівників брати на роботу українців.

Важливою подією, що змусила Польщу цілком і повністю передивитися своєю міграційну політику стала повномасштабна війна Росії проти України. Початок війни в Україні вплинув на багато сфер політичного, економічного та

соціального життя. Зокрема, втеча із зон бойових дій кардинально змінила міграційну ситуацію як в самій Україні, так і в багатьох країнах ЄС, включаючи Польщу. Польща відіграє найважливішу роль серед країн, які приймають біженців війни з України, 1 близько 3,5 млн осіб прибули до Польщі в період з 24 лютого до середини травня 2022 року. Це явище зумовлене не лише географічними факторами (спільний кордон), але й давньою традицією (трудою) міграції з України до Польщі. Незважаючи на це, безпрецедентний приплив біженців від війни однозначно ставить питання про майбутній розвиток подій та виклики, пов'язані з присутністю українських громадян у Польщі. У цій роботі зроблено спробу оцінити можливу майбутню кількість іммігрантів з України в країні та визначити пов'язані з цим виклики. Зі зрозумілих причин, ця спроба пов'язана з великою невизначеністю [52].

Однак представлені сценарії вказують на те, що незалежно від розвитку подій на лінії фронту, ми повинні рахуватися з тим, що кількість іммігрантів з України в Польщі в найближчі місяці (або, можливо, роки) буде значно вищою, ніж на початку 2022 року, і це створює певні виклики для державних служб та державних установ у Польщі.

Трудова імміграція до Польщі, криза на польсько-білоруському кордоні та наплив біженців з України змінили статус Польщі з типової еміграційної країни на імміграційну, без проходження проміжної фази, тобто еміграційно-імміграційного статусу. Крім того, у другій половині 2021 р. та першій половині 2022 р. Польща та біженці були у фокусі уваги не лише ЗМІ, але й політичних дискусій на найвищому рівні. Це матиме як у середньостроковій, так і в довгостроковій перспективі величезний вплив на сприйняття Польщі у світі та може стати (і, можливо, стане) предметом внутрішньополітичних дебатів.

Війна, розпочата Росією проти України в лютому 2022 року, призвела до найбільшої міграції біженців в Європі з часів Другої світової війни, яка, за

оцінками УВКБ ООН (2022 рік), склала 6,3 мільйона осіб. За перші два місяці польський кордон перетнули майже 3,5 мільйона біженців війни, з яких понад 95% - громадяни України. (Див. додаток 1), який представляє масштаби прикордонного руху між Україною та Польщею і вказує на значне збільшення масштабів мобільності в перші два-три тижні після початку війни [82].

Додаток 1 показує, що більша частина притоку є наслідком перших кількох тижнів з початку війни. Кумулятивний результат цієї міграції становить понад 3,46 мільйона прибулих і понад 1,39 мільйона вибулих. На Рисунку 2 представлені щотижневі зміни у кількості припливу та відтоку мігрантів і показано, що з початку травня спостерігається очевидна тенденція до виїзду з Польщі, а не до в'їзду в Польщу з України. Крім того, волатильність як притоку, так і відтоку є дуже високою, що відображає мінливі реалії, пов'язані з війною, але також вказує на той факт, що ми маємо справу з високо-мобільним населенням, яке за своєю природою зацікавлене у поверненні до місць свого походження (якщо це можливо). Така модель мобільності певною мірою нагадує реальність довоєнної міграції між Україною та Польщею, яка включала велику кількість тимчасових мігрантів та циркулярних мігрантів, що регулярно пересувалися між двома країнами. Нам все ще бракує даних, щоб оцінити масштаби цього явища, але окремі свідчення показують, що деякі з трудових мігрантів продовжують свої поїздки, незважаючи на війну. Додаток 2 демонструє в'їзд і виїзд з Польщі [19].

Зазначені цифри (майже 3,5 млн. прибулих до Польщі) становили понад 60% від усіх перетинів кордону з сусідами України. Водночас, на виїзд в Україну за вказаний період виїхало понад 1,3 млн осіб. Серед них було близько 50 000-60 000 осіб, які проживали в Польщі до початку війни і повернулися в Україну, щоб приєднатися до армії або територіальної оборони. Це означає, що чистий потік біженців війни, які перетнули кордон, становив близько 2,2 мільйона осіб. Це не

означає, однак, що стільки людей, які прибули до Польщі, все ще перебували в країні на кінець квітня 2022 року.

Із цього загального потоку слід відняти тих, хто лише проїжджав через Польщу на шляху до інших країн, особливо до Європейського Союзу і - в набагато меншій мірі - до Канади, США чи Ізраїлю. На основі наявних реєстраційних даних приймаючих країн це число можна оцінити у 800 000 осіб[49]. Водночас, ми також мали справу з прибуттям до Польщі біженців війни з України, які після нетривалого перебування в інших країнах (переважно країнах ЄС) вирішили переїхати до країни, яка є відносно близькою в культурному та мовному плані (не враховуючи природної тенденції до перебування якомога ближче до кордону з Україною). Їх кількість можна оцінити в 70 000-80 000 осіб. Підсумовуючи, кількість біженців війни, які перебували в Польщі на кінець квітня 2022 року, можна оцінити в 1,4-1,55 млн осіб (для подальших оцінок ми будемо використовувати останню оцінку) [57].

Приплив біженців з України має одну дуже важливу особливість. Ті, хто перетинає український кордон з країнами-членами ЄС та Молдовою, одразу підпадають під дію положень Директиви про тимчасовий захист, яка надає їм численні права. В принципі, це робить статус біженців з України схожим, але не тотожним статусу громадян ЄС з точки зору прав у рамках вільного пересування осіб. Це перший випадок в історії ЄС, коли положення Директиви були застосовані на практиці.

Оцінки на основі даних про перетин кордону можуть бути доповнені попередньою інформацією про процес реєстрації, оскільки очікується, що українці реєструватимуться для отримання польського ідентифікаційного номера (PESEL), необхідного для отримання доступу до державних товарів та послуг. Станом на 15 травня кількість зареєстрованих осіб сягала 1,1 мільйона, з дуже специфічною демографічною структурою: понад 47% дітей (особи у віці 0-18

років), більшість з яких (34% від загальної кількості) у віці 3-14 років, 42% жінок (у працездатному віці) і приблизно 7% людей похилого віку (особи пенсійного віку, визначеного як 60+ для жінок і 65+ для чоловіків) [82].

Місця реєстрації чітко відображають розташування найбільших польських агломерацій, серед яких найважливішу роль відіграють Мазовецька (20% від загальної кількості), Шльонська (10%) та Дольношльонська (10%). Міністерство сім'ї та соціальної політики Польщі повідомляє, що на сьогоднішній день близько 160 000 дорослих біженців війни вже вийшли на польський ринок праці [83].

Інші дані є нечисленними і дуже неповними. За наявними даними, кількість осіб, які прибули до Варшави, сягала 700 000 (станом на 24 квітня 2022 року). З них приблизно 300 000 осіб все ще перебувають у місті, а близько 100 000 зареєструвалися для отримання ідентифікаційного номера. Більшість осіб, які прибули до Варшави, знайшли притулок у приватних квартирах/будинках, а кількість осіб у тимчасовому житлі сягала 90 000 (кумулятивна кількість). Масштаб виклику, з яким зіткнулася місцева адміністрація, видно з кількості дітей, які перебувають у Варшаві, за оцінками, 150 000, що значно збільшило кількість дітей шкільного віку в місті. З них приблизно 16 500 вже інтегровані в систему шкільної освіти [29].

Отже, якщо говорити про міграційну політику Польщі по відношенню до українських громадян, можна дійти висновку, що вона є доволі неоднозначною. Трудові мігранти та біженці зіткнулися з різним ставленням як поляків так і польського уряду до себе.

У 2022 році українці стикнулися з новими труднощами і перепонами через примусову міграцію з України, що спричинило зміну політики щодо мігрантів, це показує відкриті двері для України на справжню партнерську підтримку.

1.2 Енергетична політика

Польща залишається однією з країн, які наполегливо підтримують європейські прагнення України та пояснюють її значення для світу. Роль Польщі важлива в тому, щоби виступати за санкції проти Росії та протистояти Північному потоку 2, що серйозно послабило б українські інтереси. У лютневому інтерв'ю німецькій газеті «*Die Welt*» польський прем'єр-міністр Матеуш Моравецький назвав запланований газопровід «шкідливим і непотрібним», зазначивши, що це серйозно підірве Українську безпеку. Польща та Україна зараз працюють над збільшенням потужностей транскордонного газопроводу, який надасть додаткові можливості для доставки газу в Україну. А в грудні 2015 року Національний банк Польщі погодився створити угоду про обмін валютним свопом на 1 мільярд євро, спрямовану на стабілізацію фінансової системи України. Нарешті, економічні відносини швидко зростають, і на даний момент Польща є другим найбільшим експортним ринком української продукції, трохи відставши від Росії [74].

За останні двадцять років Україна не впровадила нових виробничих потужностей; незважаючи на це, Україна залишається одним з найбільших центрів енергозв'язків у Європі. Це складається з 365 ліцензованих енергогенеруючих компаній, з них 7 великих енергетичних компаній забезпечують майже 90% загального виробництва електроенергії, тоді як 7 регіональних електроенергії системи та 40 ліцензіатів здійснюють передачу електроенергії в локальні електромережі.

З 2000 року в Україні створено так званий «Бурштинський енергетичний острів», що функціонує та включає Бурштинську ТЕС, Калуську ТЕЦ та Терембле-Рицьку ГЕС, які відокремлені від енергосистеми України та функціонують паралельно з європейською системою «ENTSO-E». Цей «острів» служить імпортером української електроенергії до європейських країн через Угорщину та

Словаччину, відповідно, і синхронізується з європейською Мережею системних операторів з передачі електричної енергії (ENTSO-E).

Див. додаток 3 і 4 Лінії електропередач з України до її сусідів

Слід зазначити, що це головна проблема міжнародної передачі Росії електроенергії в Україні. Зараз вся енергетична система України працює як частина міжнародний енергетичного союзу країн СНД та Балтії IPS / UPS. У той же час інтеграція України на ринки країн Західної Європи вимагають перерви із встановленими з'єднаннями за системою IPS / UPS ,та паралельним збільшенням комунікації за системою ENTSO-E через Польщу, Словаччину, Румунію та Угорщину [47].

Першим кроком у вирішенні цієї проблеми стало злиття українських та молдовських енергетичних систем за схемою «ENTSO-E» у 2016 р. На базі цієї асоціації 27 червня 2017 року було підписано в Брюсселі угоду про підключення української енергетичної системи до мережі континентальної Європи. Підписання цієї угоди зобов'язує Україну виконувати європейські умови та вимоги до синхронізації цих систем. Відповідно, Укренерго почав розробляти план дій, включаючи оцінку поточного технічного стану ЄЕП, можливості в Україні, спільну координацію цих систем, та розробку спільної позиції щодо переліку технічних заходів на об'єктах ЄЕС, та в Росії. Україна забезпечить передумову для забезпечення такої синхронізації та узгодження технічних правил та стандартів для безпечної та узгодженої експлуатації ці системи при підключенні [76].

Наступним кроком стала розробка проекту «Енергетичний міст», який забезпечує проект постачання електроенергії з Хмельницької АЕС до Польщі. Хмельницька АЕС- Жешув .Слід зазначити, що ця ідея не була новою; «Міст енергетики» був реалізований під час Радянського періоду, з метою постачання електроенергії до Польщі та далі до соціалістичних країн Східної Європи, які

дозволили експортувати 30 мільярдів кіловат-годин електроенергії щорічно. Насправді це відродження попереднього Радянського проекту, але адаптованого до сучасних технічних та правових вимог [47]. «Енергетичний міст» передбачає поступове впровадження таких технічних заходів:

- відновлення 750 кВ на лінії електропередачі до міста Жешув;
- модернізація відкритого розподільного пристрою Хмельницької АЕС для безпечного відключення другого енергоблоку електростанції від об'єднаної електромережі України, та її зв'язок з «ENTSO-E». Планується встановити блок-трансформатор третього блоку станції;
- реконструкція підстанції «Західноукраїнська»- з метою перерозподілами напруги в мережі за класами: клас напруги 330 кВ залишиться для виконання завдань в Україні, а клас напруги 750 кВ буде орієнтований на експорт до Альбертирси [60].

Таким чином, логістичні підходи до реалізації цього проекту забезпечать повною мірою експлуатацію енергоблоку Хмельницької АЕС двома основними міждержавними лініями, а також пропускна здатність такого євромоста становитиме 2 000 МВт з кожного боку і буде додатково забезпечити 1 ГВт атомної енергії наявним експортним потенціалом «Бурштинський енергетичний острів», який сьогодні забезпечується виключно теплом генерація (550 МВт).

Впровадження проекту "Енергетичний міст" дозволить:

- протягом 3-4 років істотно збільшити експортний потенціал електроенергії в Україні та Європі;
- гарантувати довгостроковий експорт електроенергії до країн ЄС принаймні 20 років;
- збільшити використання та збільшення максимальної потужності атомних енергоблоків, в т.ч. Південноукраїнської АЕС та Запорізької АЕС;

- впровадити прямі іноземні інвестиції в добудову третього та четвертого енергоблоків Хмельницької АЕС;
- розробити реальні інструменти для залучення фінансових ресурсів по забезпеченню прогресу та успіхів розвитку вітчизняної енергетичної інфраструктури;
- формувати та підтримувати місцеві бюджети за рахунок податків та дивідендів на загальну суму 3,5 мільйона євро, тоді як у державному бюджеті заплановано близько 2,9 млрд євро [31].

Отже, підписання у серпні 2019 року на тристоронньому меморандумі про співпрацю у енергетичній сфері Україна, Польща та США – крок до шляху енергетичної незалежності України. Навіть беручи до уваги важливість диверсифікації ризиків, продиктованих залежністю від поставок російського газу, як для України, так і для Польщі, необхідно розвивати цю сферу на торговельно-економічній платформі. Це один із кроків забезпечення незалежності нашої держави стане налагодження поставок зрідженого газу через Польщу.

Співпраця Польщі та України у вимірі енергетичної безпеки має великі перспективи розвитку. Її потенційний діапазон стосується газового та нафтового сектору, але так само й співпраці у вугільній галузі чи галузі електро- та ядерної енергії. Потреба ведення енергетичного діалогу виникає зі схожих передумов енергетичної безпеки обох країн та подібних викликів для їхніх енергетичних секторів. Як Польща, так і Україна мають невикористані ресурси вугілля, відчують збільшення потреби в електроенергії і обидві країни міцно залежні від імпорту російського газу, який все дорожчає [79].

Пріоритети Польщі перетинаються з інтересами України також у галузі атомної енергії. Так само як Польща, Україна прагне до розбудови українського атомного потенціалу (згідно з українською енергетичною стратегією в Україні

повинні побудувати 22 нових реактори). Співпраця з Україною, яка має дослідницькі засоби та кадри в секторі енергетики, цінна для Польщі в контексті планів будівництва томної електростанції. Міністерство економіки Польщі бачить також можливість створення польсько-українського ядерного проекту, який потенційно міг би виникнути ще до запуску атомної електростанції в Ігналіні (до 2015 р.). Польща зацікавлена в розбудові українських атомних електростанцій, таких, як в Рівному та Хмельницькому, з яких можна було б транспортувати енергію до Польщі. Чинниками, які можуть обмежити співпрацю обох країн у руслі імпорту української атомної енергії, можуть бути зростаючий попит на атомну енергію в Україні, а також [47] російські плани потенційного експорту калінінградської атомної енергії.

Знову, якщо говорити про 2022 рік, то він вніс корективи у енергетичній співпраці між країнами. За день до початку війни Україна відключилася від енергетичної інфраструктури Росії. Це відкрило їй доступ до європейського ринку. Енергетика - це другий фронт у війні, окрім військового. Саме тут може розгорнутися ключова битва у психологічному вимірі війни.

Приблизно 40 відсотків електроенергетичної системи України пошкоджено, і можливість її швидкого відновлення значною мірою залежить від поставок запасних частин з Європи. Ситуація навколо транзиту російського природного газу територією України залишається напруженою. Кремль використовує енергетичний шантаж, щоб змусити Україну до переговорів. Однак Київ готується до найгіршого сценарію і не має наміру вести переговори. Це означає, що Росія поширить цей шантаж на Європу. Тільки Україна, позбавлена підтримки Заходу, може бути готовою до переговорів. Саме в енергетичній сфері може вирішитися доля цієї війни [85].

Україна має вже зараз реагувати на переорієнтацію маршрутів транспортування природного газу в Європі та потенційний дефіцит природного

газу в наступному сезоні (2022/2023 рр.) в регіоні, який традиційно постачався російським газом.

Українські енергетичні компанії покладають великі надії у цьому плані на співпрацю з Польщею. Як зазначає Ольга Белькова в інтерв'ю Аналітичному центру КІ, перспективи для можливої співпраці є - "важливо створити безперервну, гарантовану спроможність на польсько-українському напрямку. Українські покупці отримають доступ до польського та литовського LNG-терміналів, норвезького газу, а також з німецького та голландського хабів".

"З іншого боку, польські та європейські компанії отримають постійний доступ до українських сховищ. Крім того, актуальною є співпраця у проектах з виробництва біогазу та обмін досвідом у створенні можливостей для транспортування відновлюваних газів", - додає він.

У цьому ж напрямку діє і в.о. президента "Укртрансгазу" Сергій Перелома, який в інтерв'ю САКІ закликає до "з'єднання української газотранспортної мережі з доступом до польського LNG-терміналу. Цей проект відкриває нові можливості для імпорту газу з альтернативних джерел нашим західним сусідам. Таким чином, це сприяє підвищенню безпеки для країн Східної Європи. Важливо відзначити велике значення газопроводу "Балтійська труба", по якому зараз йде природний газ до Польщі (10 млрд. куб. м) та Данії (3 млрд. куб. м), що, як очікується, дасть необхідний дебет для зберігання в українських сховищах" [13].

Дві найбільші польські інституції - Асоціація польських міст та Спілка польських метрополій - заходять в Україну з новим проектом. Це нова ініціатива, яка передбачає лінійну співпрацю, муніципалітет з муніципалітетом. Про це 9 листопада 2022 року повідомила Житомирська міська рада

"Ми налаштовані на реальну співпрацю, а не на якусь промо-кампанію. Ми говоримо про довгостроковий процес", - зазначив під час зустрічі заступник мера Гданська Пьотр Гжелак [31]. Угода з столичною агломерацією передбачатиме

співпрацю у сфері комунальної інфраструктури. Головна мета - комфорт кожного мешканця муніципалітету. На першому етапі, після підписання Угоди, будуть створені робочі групи між органами місцевого самоврядування Польщі та України.

"Україна переможе, і наступне питання на порядку денному для вас - відбудова і вступ до ЄС. Польща була лідером в освоєнні європейських інвестицій. І за кількістю, і за якістю. Тому ми можемо поділитися своїм досвідом з українськими містами. Чому саме муніципалітети? Тому що більшість інвестицій йде через органи місцевого самоврядування", - зазначив Яцек Бендиківський, голова Фонду Гданська [27].

Варто зазначити, що Гданськ є містом, яке прийняло другу найбільшу кількість українців на душу населення. Є три важливі напрямки співпраці: надання генераторів, тому що Росія націлена на енергетичну. Було передано генераторні станції Тростянцю та Куп'янську. Комунальна техніка, сміттевози, водовози, тому що коли Збройні Сили витісняють ворога, в де-окупованих містах нічого не залишається, ворог все забирає. Більшість допомоги, передається тим містам, які найбільше її потребують. Третій напрямок - це модульні котельні та інші котельні, які можуть замінити газ [31].

Отже, співпраця Польщі та України у вугільній галузі, в електро- та атомній енергетиці може надати нову динаміку польсько-українській енергетичній співпраці. Для України співпраця з Польщею в цих вимірах може на довготермінову перспективу збільшити енергетичне значення та енергетичну безпеку України для ЄС. Що особливо істотно в контексті проблем реалізації європейсько-каспійських проектів транспорту сировини за участі України, а також російських спроб зменшити нинішнє транзитне значення України.

1.3 Торговельно-економічні відносини

Україна і Польща завжди були близькими торговельними партнерами, навіть до початку оголошення Україною свого шляху до євроатлантичних структур. Стан двосторонніх відносин між ними продовжує бути одним із визначальних факторів регіональної стабільності. В них визначене спільне бачення проблем безпеки в Східній Європі, підтримують одна одну з цілого ряду питань і вважають одна одну стратегічними партнерами. Навіть коли під час правління В. Януковича Україна розвернула зовнішню політику в сторону Росії, Варшава продовжувала бути надійним економічним партнером для України. Після революції гідності та зміни політичного курсу України - відносини Польщі і України повернулися у нове русло, що принесло нові перспективи співпраці між державами [53; 69].

Зменшення експорту в Україну різного роду товарів з Польщі у 2014 році пояснюється наслідками складної політичної та економічної ситуації в Україні для розвитку нашого двостороннього торгово-економічного співробітництва. Зокрема, на регулярних нарадах, що проводилися Міністерством економіки РП з початку 2014 р., прогнозувалась велика вірогідність зменшення обсягів двосторонньої торгівлі, (на 20-25%) та надходження польських інвестицій в Україну. Відзначалося, що польський бізнес у відносинах з Україною перейшов «у режим очікування» [55; 7].

Зовнішньоекономічна безпека є одним з 9 середньозважених субіндексів визначення рівня економічної безпеки України, як однієї з основних складових національної безпеки держави. Однак коефіцієнт покриття експортом імпорту до 2015 р. залишався за межами норми – тобто в межах критичного рівня, та навіть у глибоко критичному. Причиною цього показника покриття - була недостатня частка експорту у зовнішньоторговому обігу, тобто Україна була змушена фінансувати свій імпорт за рахунок інших внутрішніх джерел.

Варто зазначити, що Україна – єдина країна, із стратегічних партнерів Польщі, що не входить ні в ЄС, ні в НАТО.

Як можемо бачити з додатку 5, спочатку події 2013-2014 рр. не сприяли покращенню торгівлі між країнами, однак вже після 2015, спільними зусиллями обох країн для відновлення торговельних відносин – імпорту і експорту знову почав зростати. Можна констатувати, що з 2013 по 2015 рр. відбувалось значне зменшення імпорту товарів, про що свідчить від’ємний темп приросту у розмірі - 24%. Причинами суттєвого зменшення імпорту могло бути зниження купівельної спроможності населення України, та скорочення потреби у високотехнологічному імпорті через знецінення гривні [45].

Аналіз структури послуг за даними (див. додаток 6) за вказаний період - також, як і товари, має тенденцію до зменшення з 2013 по 2015 рр. та збільшення з 2016 по 2017 рр. Така картина збільшення обсягів характеризувалася помітним темпом приросту комп’ютерних, інформаційних послуг та послуг у сфері телекомунікації – з 18,8% до 78,3%, ділових послуг – з 28,7% до 52,6%, послуг з ремонту та технічного обслуговування – з 23,3% до 48,1% у 2017 р [33].

На імпорту товарів з Польщі найбільше впливає рівень ВВП на душу населення (коефіцієнт кореляції 0,89), індекс зміни споживчих цін в Україні (коефіцієнт кореляції -0,82), рівень загальної глобалізації (індекс кореляції -0,79), індекс політичної стабільності - (0,78). Зовсім по-іншому виглядає рейтинг впливових чинників, що отримані для імпорту послуг з Польщі: індекс зміни споживчих цін в Україні (коефіцієнт кореляції -0,9), на душу населення рівень ВВП (коефіцієнт кореляції 0,77), індекс політичної стабільності (-0,69). Таким чином, причинами суттєвого зменшення імпорту є зниження купівельної спроможності населення України, що викликані девальваційними процесами та загостренням військових конфліктів [7].

Українсько-польські економічні відносини розвиваються за кількома напрямками, які можуть по різному реагувати на зміни у двосторонніх політичних відносинах Польщі й України. Основною сферою українсько-польських економічних відносин є взаємна торгівля товарами і послугами. Стосовно офіційної торгівлі, то на підставі аналізу даних Державної служби статистики (Держкомстату) України, можна говорити, що українсько-польська торгівля в нинішньому столітті розвивалась, у цілому, вельми динамічно, хоча й доволі нерівномірно. Впродовж років, зважаючи на вступ Польщі до ЄС, економічну кризу 2008 року в Україні, та інші екзогенні фактори, спостерігалось зменшення сальдо України в торгівлі товарами з Польщею. Нині Польща є важливим зовнішньоторговим партнером нашої країни див. додаток 6 [4].

Проведений аналіз розрахованих показників безпеки торгівлі України та Польщі, показав переважну їх відповідність нормативним значенням. Однак коефіцієнт покриття експортом імпорту до 2015 р. залишався за межами норми - тобто у межах критичного рівня, та навіть у глибоко критичному рівні. Причиною критичного рівня цього показника покриття була недостатня частка експорту у зовнішньоторговому обігу, тобто Україна була змушена фінансувати свій імпорт за рахунок інших внутрішніх джерел [55;7]. Тільки у 2016 році коефіцієнт покриття вийшов на прийнятний рівень, що пояснюється активізацією зовнішньоторговельної діяльності України в умовах асоціації України до ЄС. Аналогічною була тенденція за часткою експорту у зовнішньоторговому обороті: до 2013-2014 рр. він не відповідав нормативу, а в 2015-2017 рр. він збільшився, та є на прийнятному рівні. Щодо інших коефіцієнтів, то вони у межах норми. Частка експорту послуг в Польщу складає в середньому 4,79%, а частка імпорту послуг з Польщі - в середньому 4,27%. Починаючи з 2014 р. спостерігається перевищення частки експорту до Польщі над часткою імпорту послуг із Польщі. Зовнішньоторговельне сальдо послугами з 2014-2015 рр. стає позитивним.

Коефіцієнт покриття експортом протягом 2013-2016 рр. є у межах прийняттого рівня. Аналогічну тенденцію змін має показник питомої ваги експорту, який є у межах норми протягом всього періоду. Всі інші показники також є у межах норми. Отже, результати проведеного аналізу дають змогу констатувати, що між Україною та Польщею - стратегічним партнером України у торгівлі товарами та послугами - спостерігається двостороння позитивна динаміка: з одного боку, більшість показників показують значення у межах норми, а з іншого – є певні загрози. Головними ризиками у зовнішній торгівлі України та Польщі є нераціональна структура товарообмінних операцій: значна питома вага товарів у сировинній групі в експорті України, та значна питома вага енергетичної групи в імпорті до України [76; 7].

1 вересня 2017 року після тривалого процесу ратифікації Угода про асоціацію між Україною та ЄС набула чинності у повному обсязі.

Завдяки підписанню угоди Польща стала своєрідним мостом між Україною та рештою країн ЄС, що дало змогу налагодити торгівлю між обома країнами та надати поштовх для подальшого розвитку відносин Україна-Польща. В загальному, одним із поштовхів ратифікації угоди про асоціацію стала угода про вільну торгівлю. Україна-ЄС у 2016 р. Саме ця угода дала можливість імпортерам використовувати режим преференційного оформлення товарів походження з ЄС та України, при застосуванні сертифіката походження форми EUR.1 див. додаток 7, 8 [9].

Це позитивно посприяло на транскордонне співробітництво в Україні, яке нині має потужну економічну мотивацію. Україна отримала можливість більш раціонально використовувати своє географічне розташування в Європі за рахунок визначення пріоритетних напрямів транскордонного співробітництва в системі загально-регіонального розвитку.

Крім торгівлі, польсько-українські економічні відносини розвиваються ще й у сфері інвестиційної діяльності. Причому в процесі, так би мовити, інвестиційного обміну між двома країнами Україна виступає нетто-реципієнтом польських інвестицій. Польща – це постсоціалістична країна, що має найбільш яскраві досягнення в перебудові економіки на ринкові засади, першою з колишніх соціалістичних країн рішуче відкинула комуністичну ідеологію і принципи соціалістичного господарства. «Шокова терапія» в реформуванні економіки прийняла в Польщі найбільш виразні форми. Так, за даними Держстату України, станом на 1 жовтня 2017 р. сукупна вартість прямих інвестицій з Польщі в Україну становила 800,2 млн дол. США або ж 2,0 % від усіх прямих іноземних інвестицій в Україну на цю дату. До того ж протягом 2017 р. обсяг прямих інвестицій з Польщі в Україну зростає. Що ж стосується прямих інвестицій з України в Польщу, то, за даними Держстату України, протягом минулого року вони скорочувались і станом на 1 жовтня 2017 р. становили лише 11,5 млн дол., або 0,2 % від сукупної вартості офіційних прямих інвестицій з України до інших країн світу [37].

Із семи можливих проблем з експортом на український ринок підприємці вказували в середньому одну головну проблему. Лише 30% торговців відзначили як мінімум два варіанти, а 10% спонтанно повідомили про іншу проблему експорту в Україну. Більше 10% респондентів не зазначили жодної проблеми. Серед запропонованих відповідей більшість вказівок були: мита (76%), система митного оформлення та система митної класифікації (по 24% кожен). 8% компаній зазначили технічні стандарти, 6% санітарні та фітосанітарні вимоги та лише 2% правила походження. Низка загальних питань повторювалася в різних відповідях серед спонтанних показань. Широкі скарги на бюрократію та витрати не дивують. Серед питань, пов'язаних з торговельним режимом, на що звертають увагу, є вказівки на проблеми, пов'язані з бюрократією, платіжками,

банківськими послугами та відновленням грошових коштів (що відповідає поширеним скаргам на систему митного оформлення) див. додаток 9 [6].

У випадках, коли було зазначено більше одного бар'єру для експорту, можна помітити статистично значущі відносини між вказівками мита та санітарними та фіто-санітарними умовами, а також між митом та системою митного оформлення. Однак ніякої залежності не було відмічено в показаннях інших ознак.

З точки зору ділової сфери проблеми з митом частіше вказували: виробники хімічних речовин, хімічних продуктів, штучних волокон та гумових та пластмасових виробів (НАСЕ 24–25; проблеми з митом вказали на 86,7%); виробники деревини та виробів з деревини, целюлози, паперу та паперових виробів та виробники меблів (НАСЕ 20–21 та 361 - проблеми, про які повідомлялося 83,3%); виробники харчових продуктів та напоїв (НАСЕ 15 - податок на мито є проблемою для 75% підприємців галузі). Про проблеми з податком на мито найчастіше повідомляли виробники металів та виробів з металу (НАСЕ 27–28), оптові торговці та комісійні (НАСЕ 51) та особи, які займаються іншою діяльністю [84].

Майже кожен четвертий підприємець (23,9%) вказав систему митного оформлення як основний бар'єр для експорту в Україну. Перешкодою є, в основному, їх тривалість, на що вказують дві третини підприємців. Для майже кожного третього підприємця (29,5%) правила митного оформлення є незрозумілими та змінюються занадто часто. Кожен п'ятий респондент визнав, що процедури коштують занадто дорого. Підприємства в основному вказували на одну проблему з митним оформленням. Коли було вказано більше одного бар'єру, можна відзначити значну статистичну залежність між вибором тривалості та нечіткістю та мінливістю регламенту. Що стосується тривалості процедур, 63,8% підприємств вважають, що ніхто ніколи не знав, скільки часу

триватимуть. Кожен п'ятий респондент заявив, що процедура може тривати до 12 годин. 6,6% респондентів зазначили, що очищення зазвичай тривало 1-2 дні, а 8,7% - 3 дні або довше [7].

Для майже кожного четвертого підприємця система митної класифікації є бар'єром на шляху експорту товарів на український ринок. Цей бар'єр найчастіше вказували власники великих фірм (65% цієї групи компаній) та виробники продуктів харчування та напоїв (40% групи). Однак проблеми з митною класифікацією не були точно встановлені у дослідженні. Основна увага приділялася питанням митної класифікації експортних товарів. Однак лише 18,9% респондентів вказали на цю проблему за останній рік (у тому числі 6,6%, які повідомили про часті опитування щодо класифікації, та 12,3% - рідкісне опитування)

Експорт - має вирішальне значення для дуже відкритої економіки України, яка характеризується великим дефіцитом торгівлі. З моменту незалежності основними споживачами української продукції були СНД та ЄС. Конфлікт з Росією призвів до значного зменшення обсягу експортованих товарів України. Аналіз експорту на основі даних, наданих Державною службою статистики України за період 2010-2018 рр., Дозволив визначити проблеми та запропонувати можливі рішення, орієнтовані насамперед на роль Уряду України у зміцненні співпраці з Європою. По-перше, пропонується здійснити інституційні кроки, спрямовані на розширення та поглиблення інтеграції до єдиного економічного простору з ЄС, особливо загального митного простору. По-друге, вивчити можливості експорту товарів до країн, з якими ЄС підписав регіональні торгові угоди. Третій крок пов'язаний зі зміною ролі України в глобальній моделі трансформації світової економіки і вимагає поєднання тісної співпраці з ЄС, з одного боку, та потужними економіками, з іншого, тим самим сприяючи формування поза-конфліктних відносин між Сходом і Заходом [6].

Після дуже хорошого минулого року польсько-український товарообіг продовжує зростати. До того ж, з огляду на обставини і триваючу війну з Росією, напрочуд швидкими темпами. За перші сім місяців 2022 року польський експорт до України зріс на 27% у порівнянні з аналогічним періодом минулого року і склав майже 5,1 млрд доларів США. Імпорт з України на польський ринок зростає ще швидшими темпами: за січень - кінець липня його вартість підскочила на 35% у річному вимірі і сягнула 3,7 млрд. євро. За даними Польсько-української господарчої палати (PUIG), лише у липні Україна була сьомим партнером польських компаній в експорті та 14-м в імпорті [12].

Цьогорічні результати є тим більш обнадійливими, що вони продовжують висхідну тенденцію 2021 року, коли вартість двосторонньої торгівлі товарами досягла 12,5 млрд доларів США, збільшившись на 40% у порівнянні з 2020 роком. Вже у першому півріччі цього року польський експорт до України зріс на 34,5% у порівнянні з аналогічним періодом минулого року, а український експорт до Польщі підскочив на 57%. В свою чергу Польща експортує переважно механічні та електричні машини і обладнання та їх частини, а також продукцію хімічної промисловості та транспортні засоби. Імпортує, серед іншого, мінеральні продукти, метали та деревину [90].

Проблема, однак, полягає у кордоні, оскільки пункти пропуску між двома країнами виявляються недостатніми для ситуації, що змінилася внаслідок війни. На них припадає основний тягар українського експорту, який до війни в основному відправлявся кораблями з чорноморських портів, особливо зернових (до 90 відсотків). Щоправда, три порти вже розблоковані для експорту зерна, але їх все ще недостатньо для задоволення потреб. Як наслідок, українські товари йдуть у світ сухопутним шляхом, переважно через Польщу. Це створює величезне навантаження на кордон, через який зараз проходять гуманітарні вантажі та військовий транспорт [57].

Наразі ситуація на кордоні драматично складна: інфраструктура нерозвинена, а кількість прикордонних переходів у чотири рази менша, ніж на німецько-польському кордоні. Водночас, незрозуміло, коли буде вирішено питання прикордонного переходу. Обидві сторони звинувачують у проблемах одна одну. Українська сторона звинувачує польську сторону у недостатній кількості прикордонників або тривалості процедур, пов'язаних, наприклад, з фітосанітарним контролем. Польща критикує, серед іншого, відсутність окремих коридорів для ветеринарного контролю, а також те, що після лібералізації розмитнення в українські вантажі потрапили незадекларовані товари.

Польсько-українська господарча палата вже наголошувала на необхідності створення спеціального уповноваженого з питань кризи в Україні, який би мав широкі повноваження та міг би координувати роботу різних міністерств. Зараз за проблеми прикордонного руху відповідають кілька міністерств. На думку PUIG, за такого поділу в критичних ситуаціях важко ефективно і швидко приймати рішення [12].

На жаль остаточного рішення так і не було прийнято, однак, попри всі проблеми, можна говорити, що з початку 2023 року, при умові відсутності ескалації війни з боку Росії, комітети з регулювання кордону запрацюють в повну силу з однією уповноваженою особою.

Можна стверджувати, що Україна та Польща мають достатньо взаємного потенціалу, аби впливати на регіональні політичні та економічно-торгівельні процеси, формувати новий певний порядок денний у сферах безпеки. Цей порядок денний має бути реалістичним, щоб брати до уваги поточні політично-економічні та геополітичні реалії.

Дієве стримування російської загрози, більше уваги з боку ЄС та НАТО до Східної Європи, потужніші інфраструктурні можливості, а також менше недовіри

та спекуляцій, що базовані на історії держав та їхніх відносин – усе це разом допоможе зробити регіон Україна-Польща більш безпечним та перспективнішою платформою торговельно-економічних співпраць. Незважаючи на війну в Україні, тісна співпраця продовжилася, що вже свідчить про наміри обоз країн в подальшому підтримувати і розвивати торговельно-економічні відносини.

Висновки до розділу 1

Проведений аналіз у розділі допоміг визначити основні проблеми українсько-польського співробітництва в сфері зовнішньої торгівлі: незбалансованість структури експорту та імпорту товарів і послуг, низька інвестиційна активність країн. Сучасні процеси українсько-польського міжрегіонального співробітництва супроводжуються перешкодами та проблемами його розвитку в умовах реалізації стратегії європейської інтеграції України, які проявляються в асиметрії та непропорційності параметрів зовнішньої торгівлі між регіонами України та Польщі, низькій інвестиційній активності регіонів та наукової місткості міжрегіональних програм і проектів. Слід зазначити, що встановлення у повному обсязі дипломатичних відносин між Україною та Польщею, тісні політичні контакти відкривають широкі перспективи для інтенсифікації економічних, гуманітарних, культурних і духовних зв'язків українського та польського народів. Серед проаналізованих тенденцій та перспектив розвитку інвестиційного співробітництва між цими країнами автори зазначають той факт, що максимальне використання значного потенціалу торговельно-економічного та інвестиційного співробітництва з Польщею є одним із основних пріоритетів, а тому основними завданнями їх розвитку є: збільшення обсягів зовнішньої торгівлі, а саме якісні зміни в її структурі, реалізація інфраструктурних проектів різних галузей економіки,

зокрема металургійної промисловості та високоточної металообробки, меблевої промисловості, ІТ, аграрної та харчової промисловості, енергетики, транспорту та логістики, створення українсько-польських спільних підприємств.

РОЗДІЛ 2. ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ПОЛЬСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ СТОСОВНО БІЛОРУСІ

Після розпаду соціалістичного блоку чимало країн так і не змогли налагодити хороші і перспективні відносини. Серед цих країн є і Білорусь з Польщею, оскільки вони завжди займали позиції, діаметрально протилежні одна одній. Польща стала членом ЄС і НАТО, а Білорусь сателітом Росії.

Польща прекрасно розуміла, що наявність чималого кордону з Білоруссю є загрозою для неї, дивлячись на її близькі і тісні відносини з Росією, тому польський уряд намагався усілякими домовленостями, угодами та пропозиціями змінити курс Білорусі на більш проєвропейський. На цю «м'яку силу» та максимально дипломатичний спосіб змінити курс сусідньої країни Польща витратила 140 млн євро. Найкращим прикладом цього слугує телеканал "Белсат", мовники якого відкрито критикують білоруську та російську владу, а також намагається поширити ідеї білоруського націоналізму. Варто зазначити, що як і у всіх країнах східного партнерства, на теренах Польщі розвинута програма, щ обула створена спеціально для білоруської молоді. Вона заохочує їх навчатися у польських навчальних закладах безкоштовно [3].

Однак, якщо говорити про вищу освіту, то 27 жовтня на Національному правовому інтернет-порталі опубліковано постанову уряду Білорусі №728 про припинення угоди з урядом Польщі щодо визнання еквівалентності у вищій освіті, рівнозначності вчених ступенів і ступенів у галузі мистецтва.[2]

Як вже зазначалося вище, Білорусь є проблемним сусідом для Польщі. Однак, незважаючи на всі проблеми та перешкоди, відносини не були повністю припинені, а навпаки, їх намагалися покращити. Ще на початку були прийняті базові засади щодо політики Польської республіки до Білорусі. Історично склалося, що на теренах Білорусі проживає чимала частка поляків та білоруських

католиків, яких Польща зобов'язалася захищати і підтримувати їхні інтереси. Проте, протягом останніх 10 років, та через чисельні санкції проти режиму Лукашенка, Польща мусила підкорегувати свою політику щодо свого східного сусіда.

Особливо в період правління партії "Право і справедливість" (ПіС) з 2015 р. робилися спроби покращити діалог і співпрацю з Мінськом, іноді через дипломатичні візити на високому рівні, в дусі реальної політики. Очевидно, що забезпечення білоруського суверенітету було пріоритетом для Польщі в умовах зростаючої залежності сусіда від Росії. Попередня влада вже відмовилася від категоричної ціннісної політики і мислила більш геополітично. Це означало, що старі романтичні концепції були викинуті за борт, як це іноді траплялося у 1990-х роках [72].

Конфігурація зміни підходу ЄС до Білорусі та періодичні лібералізаційні тенденції в цій країні дали поштовх для проведення шукати польсько-білоруські точки дотику, зокрема, у латентних, але давно назрілих питаннях енергетичної безпеки та невикористаного економічного потенціалу, що впливають з безпосереднього сусідства. Викликом для польської дипломатії залишається вироблення моделі поведінки, яка б дозволяла реалізувати життєво важливі польські інтереси і водночас критично та стримано ставитись до білоруського правлячого диктатора Олександра Лукашенка.

2.1. Економічні відносини

З огляду на ці серйозні політичні розбіжності між двома країнами, економіка (окрім сфери культурного обміну) була єдиною сферою, де відносини

могли розвиватися відносно нормально. Білорусь, як країна, що не має виходу до моря і морських портів, просто зобов'язана була співпрацювати хоча б з однією з сусідніх країн, розташованих біля моря. Ще на початку 1990-х років була досягнута домовленість про дозвіл на використання польських портів (у т. ч. Гданська) для експорту білоруських промислових товарів, в основному нафти. Крім того, на той час планувалося здійснення деяких амбітних інвестицій у сфері транспорту, наприклад, будівництво автомагістралі Мінськ-Варшава-Берлін. Однак з часом роль найбільшого партнера у сфері транспорту та логістики перебрала на себе Литва, дещо меншою мірою - Латвія. Тим не менш, спільне сусідство сприяло активізації торговельних відносин. За даними 2010 року товарообіг склав 1,9 млрд. доларів США, а сальдо для Польщі - близько 190 млн. доларів США. Польща вже багато років є одним з провідних торговельних партнерів Білорусі - у 2010 році Польща посіла 6 місце, а Білорусь входить до топ-30 торговельних партнерів Польщі. Гірша ситуація у сфері інвестицій. Польські інвестори, незважаючи на численні декларації про відкритість Білорусі для іноземного капіталу, стикаються з низкою труднощів і в багатьох випадках контракти не укладаються. Найбільш показовим прикладом останніх місяців стала відмова одного з найбагатших польських бізнесменів Яна Кульчика від ідеї будівництва вугільної електростанції в Гродненській області. Це є результатом білоруської інвестиційної політики, яка висуває низку надмірних фінансових вимог та довільних і непрозорих рішень. Такий підхід застосовується до переважної більшості інвесторів, незалежно від країни їх походження [48].

Польська східна політика щодо Білорусі поки що не принесла відчутних політичних вигод. Однак у перспективі останніх років спостерігається значне зростання торгівлі. Вартість білоруського експорту до Польщі у 2017 р. становила 1,8 мільярда доларів (зростання на 33,1 % порівняно з 2016 р.), а імпорт - 1,33 мільярда доларів (зростання на 12,9 % порівняно з 2016 р.). Польща посідає

шосте місце серед найбільших торговельних партнерів Білорусі. За той самий період спостерігалось помітне зростання торгівлі між Білоруссю та Європейським союзом. У 2017 р. його вартість склала 14,5 млрд. доларів США (зростання на 30%). Ці статистичні дані ясно показують, що попри безуспішні спроби поліпшити політичні відносини, активізується економічне співробітництво [39, 26-29].

Важливим аспектом для відносин є візовий режим. У зв'язку з політичною ситуацією в Білорусі, ЄС поки що не прийняв рішення щодо запровадження візової лібералізації в Шенгенській зоні. Таким чином, Білорусь є єдиною пострадянською країною, що межує з ЄС, громадяни якої змушені платити до 60 євро за одноразову короткострокову візу. Це обмежує відносно великий потенціал контактів між двома країнами. Польща протягом багатьох років активно намагається забезпечити принаймні зниження вартості віз для білоруських громадян, щоб зменшити ізоляцію білоруського населення від ЄС (див. Польські аналітичні записки № 83). Важливим кроком вперед стало підписання польсько-білоруського договору про місцевий прикордонний рух у лютому 2010 р. Для мешканців прикордонних територій (30 кілометрів вглиб країни по обидва боки кордону) це принесе величезне полегшення. Однак, через нинішній несприятливий політичний клімат у відносинах, білоруська сторона досі не передала Польщі ратифікаційну грамоту, що відтерміновує набуття чинності договору.

Прагматичний підхід, що реалізовувався протягом останнього десятиліття, супроводжувався поглибленням економічних та міжсуспільних контактів. Зросли взаємна торгівля та інвестиції, а також розглядалось питання розширення інфраструктури, наприклад, внутрішніх водних шляхів для з'єднання Білорусі з портом у Гданську. Так, оператор польських транзитних нафтопроводів, державна компанія PERN, планує створити технічні умови для транспортування

нафти із заходу на схід: на східній ділянці частини нафтопроводу "Дружба", що проходить територією Польщі (по якому нафта з Росії через Білорусь надходить до Польщі та Німеччини), а саме від м. Плоцьк у центральній Польщі до польсько-білоруського кордону. Це могло б створити ще один маршрут постачання білоруських нафтопереробних заводів через порт у Гданську та існуюче трубопровідне з'єднання звідти до Плоцька [72].

Незважаючи на численні труднощі, експорт Білоруських товарів до Польщі не припинявся. (див додаток 10) [10].

За підсумками 2021 року Польща увійшла до п'ятірки основних партнерів Білорусі. Однак динаміка і структура зовнішньоторговельних відносин між двома країнами змінилися найближчим часом.

У минулому році зовнішньоторговельний оборот товарами між Білоруссю і Польщею склав \$3 255,5 млн. Більше торгували з нашою країною тільки Росія, Україна, Китай і Німеччина. Таким чином, в 2021 році Польща увійшла в топ-5 основних торгових партнерів Республіки Білорусь за обсягом товарообігу (див. додаток 11) [66].

В останні роки частка експорту та імпорту в товарообігу двох країн була практично однаковою, але в 2021 році білоруський експорт показав зростання. За підсумками двох місяців 2022 року експорт товарів з Республіки Білорусь до Польщі більш ніж в 2 рази випередив імпорт з цієї країни. Товарообіг за січень-лютий склав 474,3 млн. доларів США. (див. додаток 12 [66].

У 2021 році експорт став відновлюваним джерелом зростання білоруської економіки. На Польщу в минулому році припало 5,2% всього білоруського експорту.

До Польщі Білорусь країна активно поставляла можливі товари

- деревина і вироби з неї (ДСП, тріска, фанера);
- залізничні та трамвайні вагони

- металопродукцію (дріт, сталеві прутки),
- ріпакову олію,
- меблі.

Повна статистика Белстату щодо пропозицій та нафтопродуктів є закритою. Однак, раніше ці товари завжди були серед експортних позицій Білорусі [1].

Основними статтями імпорту з Польщі до Білорусі є фрукти, овочі, папір, полімери, пластмасові вироби, медикаменти, металоконструкції та запасні частини до тракторів, продовольчі товари. На Польщу в минулому році припадало 2,8% білоруського імпорту.

За підсумками 2021 року сальдо зовнішньої торгівлі товарами між Білоруссю і Польщею знизилося і склало 894 285,9 тис. доларів [1].

У минулому році Польща стала не тільки п'ятим зовнішньоекономічним партнером Білорусі за обсягом товарообігу, а й сьомим інвестором в білоруську торгівлю з показником 184 715,1 тис. доларів. Для порівняння, в 2020 році показник був на рівні 142 675,1 тис. Доларів. А ось в 2018 і 2019 роках оборонка Польщі інвестувала в Білорусь набагато більше: 445 329,8 тис. доларів і 440 793,8 тис. доларів відповідно. Взаємна торгівля послугами в 2021 році складе 558,7 мільйона доларів, з них експорт Республіки Білорусь - 314,2 мільйона доларів, імпорт - 244,5 мільйона доларів. Сальдо зовнішньої торгівлі послугами для Білорусі є позитивним і склало 69,7 млн. доларів США. Основу взаємної торгівлі послугами у 2021 році складають транспортні послуги [66].

Події в Україні та експансія в бік Білорусі впливатимуть на динаміку та розвиток зовнішньої торгівлі держави. Зокрема, йдеться про обсяги торговельних відносин з Польщею.

Оновлена статистика (за березень, квітень і наступні місяці), ймовірно, буде відрізнятися від минулорічної і почне поширюватися. Не виключено, що

Польща покине топ-5 зовнішньоторговельних партнерів Білорусі. 2 березня Рада ЄС ухвалила рішення про введення додаткових обмежень для Білорусі щодо широкого спектру товарів. З Білорусі до ЄС заборонено ввезення деревини та виробів з неї, деревного вугілля, цементу та виробів з деревини, бетону, заліза та сталі, а також виробів з них, гумових виробів [46].

Економіка Білорусі йде шляхом ринкового соціалізму. Більшість промисловості знаходиться в руках держави. Іноземні інвестиції є незначними, але в останні роки було запроваджено низку законодавчих заходів для покращення інвестиційного клімату. Основу білоруської промисловості складають нафтопереробка, виробництво мінеральних добрив та машинобудування. Серед послуг домінують оптова та роздрібна торгівля, транспорт та ІТ-сектор, що стрімко розвивається. Європейський Союз є важливим економічним партнером для Білорусі, але ЄС досі не ратифікував Угоду про партнерство та співробітництво з Білоруссю через її недостатню прихильність до демократії [11].

Відповідно до постанови Ради Міністрів Республіки Білорусь від 6 грудня 2021 р. 1 січня 2022 року. Білорусь ввела ембарго на продукцію з країн Європейського Союзу та США, Канади, Норвегії, Албанії, Ісландії, Північної Македонії, Великобританії, Чорногорії та Швейцарії. Це відповідь Білорусі на західні санкції. Ембарго набуває чинності з 1 січня 2022 року і поширюватиметься, серед іншого, на свіжу, охолоджені і заморожені, свинину і птицю, субпродукти, жири, ковбасні вироби, солоні, сушене м'ясо та копченості, м'ясне борошно, молоко та молочні продукти, овочі, фрукти, горіхи, кондитерські вироби, сіль та "інші товари". Під дію ембарго не підпадають продукти, які будуть імпортовані до початку дії ембарго, товари індивідуального користування, дитяче харчування та ряд інших товарів "критичного імпорту". Заборона на імпорт діятиме протягом шести місяців, але, як зазначається, "у разі

подальших деструктивних дій Білорусь залишає за собою право розширити перелік заборонених товарів" [11].

Отже, якщо говорити про торговельно-економічну сферу відносин між Білоруссю і Польщею, можна зробити висновок, що вона розвивалася окремо від культурної та інших сфер співпраці і стала тим рушійним фактором для поглиблення і продовження добросусідських відносин. Якщо говорити про 2022 рік, то він вніс корективи, Польща, яка стала на сторону України економічно відгородилася від Білорусі, що є сателітом Росії, тому важко спрогнозувати майбутнє економічної співпраці двох держав.

2.2. Міграційна криза

Протягом багатьох років Польща була важливим місцем проживання та діяльності для частини білоруської політичної та культурної еліти, а також, меншою мірою, для політичної діаспори інших держав колишнього СРСР. Разом з тим, Польщу не можна назвати класичною країною, що приймає політичних біженців, з добре розвиненою традицією підтримки їхньої діяльності. Серед причин - складна історична спадщина, стурбованість становищем поляків у країні походження мігрантів, а також дифузне і водночас технократичне ставлення до питань імміграції. Незважаючи на те, що окремі програми підтримки політичної еміграції з Білорусі, наприклад, для студентів та представників ЗМІ, існують роками, слід зазначити, що цілісний інституційний підхід (включаючи активну участь білоруських організацій у Польщі та ініціативи польських громадян) сформувався лише після масових репресій у Білорусі в серпні 2020 року [71].

Відсутність чіткої та довгострокової політики Польщі щодо підтримки національних прагнень суспільств Східної Європи у боротьбі проти російського

імперіалізму була головним чином наслідком політичної амбівалентності, що випливала зі складного національного складу населення регіону. У міжвоєнний період до складу Польщі входили значні території, на яких проживали українці та білоруси. Залежно від фази розвитку відносин, вони щонайменше вороже ставилися до польських правителів і прагнули незалежності для територій, на яких проживали. Ці невирішені конфлікти, яким сприяли, зокрема, радянські та націонал-соціалістичні правителі, призвели до трагічної спіралі насильства на національному ґрунті під час Другої світової війни.

Після закінчення війни Польща втратила понад 45 відсотків своєї довоєнної території на користь Радянського Союзу. Єжи Гедройць, моральний авторитет в еміграції в Парижі, який пропагував ідею примирення між поляками, українцями, білорусами та литовцями у важкі роки комуністичної системи, вбачав у цьому можливість залишити баласт історії позаду і мав бачення створення нових відносин між демократичними народами після 1990 року. Однак це виявилось надто оптимістичним уявленням. Країни регіону почали будувати нові політичні інститути, які не відрізнялися демократичністю і толерантністю до політичних опонентів. Водночас, у практиці польських політичних еліт акценти змістилися у бік захисту осіб польської національності. Як мало комуністичні правителі Польщі - окрім хвилі репатріації у 1950-х роках - цікавилися долею польської меншини за межами Польщі, так і демократичні уряди Третьої Речі Посполитої вважали, що, окрім розбудови добрих відносин із сусідніми державами на сході, важливою метою польської політики є гарантування права на збереження польської мови та традицій для польського населення, яке там проживає [71].

Польща є однією з тих країн ЄС та НАТО, яка перебувала у центрі уваги щодо білоруських президентських виборів, які не були належним чином проведені на початку серпня 2020. Її діяльність розпочалася не з кризою в Білорусі, а є частиною довготривалих зусиль. Вони є результатом геополітичних

інтересів, налагоджених економічних та міжлюдських контактів, історичних зв'язків та солідарності з суспільством, яке повстає проти авторитарного правління.

Польща дотримувалася двостороннього підходу: Вона хотіла підтримати суверенітет свого східного сусіда і водночас сприяти розвитку його незалежного громадянського суспільства. Згодом Польща і Литва виступала за точкові санкції, але хотіла уникнути подальшого загнання Білорусі в обійми Росії. Незрозуміло, як такий курс має виглядати концептуально і що він означатиме для політики ЄС та Східного партнерства зокрема. Якби Німеччина продовжила обмін думками щодо Білорусі з Польщею, це могло б слугувати для роздумів над такими питаннями та зміцнення довіри [72].

Одним із способів зміцнення співпраці стала так звана «Карта Поляка», яка видається на теренах колишнього СРСР задля підтримки колись переселеного населення із Польщі. На початку цієї політики карта видавалася як полякам за походженням так і представникам інших націй які були депортовані, однак з 2017 року потрібно надати доказ про свою етнічну польську ідентичність. Варто зазначити, що більше 50% усіх карт поляка було видано саме жителям Білорусі, близько 100 тис. Оскільки релігійний склад не є однорідним це не є дивним, адже близько 27% білорусів за паспортом є католиками.[64]

Уряд Лукашенка не підтримував такої ініціативи Польщі, хоча по словам Польського уряду, це свого роду відшкодування за агресивну політику СРСР до вимушених переселенців із Польщі у 1944-1947.

Невдала спроба білорусів скинути Лукашенка у 2020 році вилилася у великі проблеми як і для Білорусів, чия держава остаточно перейшла в лоно Росії так і для Поляків, які отримали агресивно-налаштованого сусіда та змушені були прийняти чимало шукачів політичного притулку.

Орієнтуватися в процедурі надання міжнародного захисту, нелегко, і це не полегшується відсутністю доступу до правової допомоги для всіх, хто звернувся. Більше того, розгляд заяви може затягнутися на місяці, а працювати можна лише через півроку після подачі. Ці обставини змушують багатьох білорусів обирати інші шляхи доступу до життя і роботи в Польщі, а не розпочинати цей досить витратний (у тому числі нефінансовий) і тривалий процес. Восени 2020 року Польща запровадила так звані гуманітарні візи для білорусів, які з грудня 2020 року також дають право подавати документи на отримання дозволу на роботу. Існують також можливості в'їзду до Польщі, безпосередньо пов'язані з роботою - і вони можуть почати більш охоче використовуватися тими, хто планує виїхати з Білорусі через репресії режиму [64].

Польща повинна виконувати свої зобов'язання щодо надання міжнародного захисту, надаючи його всім, хто його потребує. Водночас, вона вже зараз може краще подбати про тих білорусів, які працюють або мають намір працювати з нами в майбутньому.

Польська економіка потребує іноземної робочої сили. Донедавна білоруси виїжджали переважно на заробітки до Росії. Однак останнім часом його привабливість знизилася, головним чином через уповільнення економічного зростання у 2014-2016 роках та падіння вартості російського рубля (див. звіт CASE). Як наслідок, багато білоруських трудових мігрантів почали виїжджати на Захід. Значення Польщі як країни призначення для трудової міграції значно зросло [64].

За останніми даними Центрального статистичного управління, у 2019 році в Польщі навчалася понад 8 000 білорусів, і завдяки підтримці програми "Солідарність зі студентами" ця кількість зростає. Прийняттю рішення про поїздку до Польщі - як на короткий, так і на довший період часу - сприяє наявність родичів або друзів у Польщі [81].

Польща також зарекомендувала себе як важливе місце для незалежних білоруських ЗМІ. Єдиний незалежний телеканал білоруською мовою ("Белсат") протягом багатьох років здійснює мовлення з Польщі, а також радіостанції "Радыё Радыё" та "Європейське радіо для Білорусі", які значною мірою фінансуються за рахунок польських державних коштів. Степан Путіло, засновник одного з головних незалежних білоруських соціальних медіа-каналів Nexta, живе і працює у Польщі. Крім ЗМІ та в середовищі білоруської діаспори, існують форми громадянського суспільства, які також підтримуються Польщею, такі як Білоруський дім у Варшаві, новий офіс якого був відкритий главою польського уряду під час візиту Світлани Тихановської до Варшави 9 вересня [72].

У відносинах з Білоруссю Польща завжди бере до уваги становище польської меншини в сусідній країні. За офіційними даними, польська меншина налічує майже 300 000 осіб, які проживають переважно у Гродненській області, що межує з Польщею та Литвою. Мінськ постійно розігрує польську карту і звинувачує меншину або Варшаву в ірредентизмі. Варшава побоюється репресій проти меншини або її організацій. У минулому влада переслідувала непопулярне керівництво Об'єднання поляків у Білорусі ZPB і встановила лояльне до влади керівництво, що призвело до розколу об'єднання. Той факт, що Польща, на відміну від Литви та двох інших країн Балтії, досі не запровадила санкції проти керівництва в Мінську, також можна пояснити стурбованістю становищем меншини. (див. додаток 13) [30].

Після виходу Американської армії з території Афганістану у 2021р. Білоруська влада з ініціативи Росії вирішила шантажувати ЄС, а особливо свого західного сусіда Польщу.

Польща перебуває під контрольованим міграційним тиском на кордоні з Білоруссю. Приплив громадян третіх країн підтримується білоруськими державними службами. Ці дії мають гібридний характер і спрямовані на

дестабілізацію ситуації в Польщі та Європейському Союзі. Хоча Польща вжила адекватних заходів для охорони та захисту свого кордону, ці події є перевіркою ефективності та дієвості функціонування системи державної безпеки [61; 45-65].

Від початку літа 2021 польський кордон з боку Білорусії штурмують нелегальні мігранти. За даними прикордонної служби, за весь 2020 рік на кордоні затримали 122 нелегали, а з початку 2021 року - понад 870. Більшість - громадяни Іраку, Сирії та Афганістану. Тільки від початку серпня прикордонники припинили 2000 спроб незаконного перетину кордону. У відповідь уряд Польщі дозволив прикордонникам витіснити біженців назад до Білорусії. Деякі групи мігрантів через це подовгу кочують між двома країнами. Так, Управління верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ) звернуло увагу на групу з 24 іноземців, яка розбила табір у районі села Уснаж-Гурни. Польські прикордонники забороняють їм пройти до Польщі, а білоруські силовики не дозволяють повернутися назад. "Деякі представники цієї групи можуть потребувати міжнародного захисту і, наскільки нам відомо, заявили про свій намір клопотати про надання притулку", - ідеться в заяві УВКБ ООН [3].

У першій половині листопада 2021 у Варшаві скликалося засідання урядового кризового штабу. Міністр національної оборони Польщі Маріуш Блащак повідомив, що на кордоні, перебуває 12 тисяч солдатів, крім прикордонників, а також підвищено рівень готовності трьох бригад територіальної оборони. Спільно з Міністерством внутрішніх справ і адміністрації Польща була готова до захисту польського кордону [42].

Ситуацію на кордоні прокоментував і колишній прем'єр-міністр Польщі, нині лідер основної опозиційної партії "Громадянська платформа" Дональд Туск. Він заявив, що "загроза на кордоні видається набагато серйознішою, ніж просто нелегальна міграція, тому що в організації тиску на польський кордон задіяні білоруські спецслужби. Можливо, настав час подумати, чи не варто нам ввести в

дію статтю 4 Північноатлантичного договору, якщо наш кордон буде безпосередньо підданий фізичному тиску", - зазначив Туск. На його думку, це було б доцільно, оскільки на кону безпека всього східного кордону Євросоюзу та країн НАТО, таких як Польща та Литва. Згадана стаття передбачає можливість надання допомоги країні-члену НАТО рештою союзників на її прохання в тій чи іншій надзвичайній ситуації [42].

У 2021 році тисячі людей намагалися потрапити до Європейського Союзу через Литву, Латвію та Польщу з сусідньої Білорусі. Ситуація на кордонах стала критичною протягом зимових місяців, коли сотні людей тижнями застрягли в умовах низьких температур. Щонайменше 24 людини загинули при спробах перетнути кордон з Білорусі до ЄС у 2021 році та на початку 2022 року. За даними польських прикордонників, у квітні 2022 року було зафіксовано 977 спроб перетину кордону, а з початку 2022 року - майже 4280. Це набагато менше, ніж у листопаді минулого року, коли лише за кілька днів уздовж кордону зібралось від 3 000 до 4 000 мігрантів [68].

Командири двох прикордонних станцій у Польщі у травні підтвердили, що вони безпідставно виштовхують людей назад, посиляючись на польський закон від жовтня 2021 року, який дозволяє висилати іноземців з польської території до Білорусі. Командири заявили, що оскільки офіційної угоди про реадмісію з Білоруссю немає, прикордонники просто відводять мігрантів і шукачів притулку до огорожі з колючого дроту на кордоні і наказують їм повернутися назад. Один з командирів розповів, що коли людей ловлять близько до паркану, прикордонники "запрошують" їх повернутися назад. Опитані люди розповіли, що вони потрапляли в пастку в зоні між двома прикордонними парканами, а також на польській території, застрягаючи в лісах, блукаючи болотами і річками в морозні температури протягом днів і тижнів без їжі та води, і пили болотну воду, щоб вижити. За словами опитаних, коли їх ловили польські прикордонники, вони

ігнорували їхні прохання про притулок, відвозили їх назад до кордону без належної правової процедури і змушували перетинати його назад до Білорусі [87].

Аналіз ситуації дозволив виявити декілька специфічних способів незаконного перетину польського державного кордону з боку Білорусі. Спочатку це були поодинокі, погано організовані групи, які здійснювали спроби перетину кордону на різних ділянках територіальна відповідальність Підляського прикордонного загону.

Після початку операції "Шлюз" серед затриманих почали переважати громадяни Іраку. За повідомленням прикордонного відомства, протягом За серпень-вересень 2021 року загалом затримано 1,1 тис. іноземців (переважно громадяни Іраку - понад 700 осіб, решта осіб були громадянами Афганістан, Сирія, Сомалі та Таджикистан). За цей період також відбулися понад 7,6 тис. спроб незаконного перетину польсько-білоруського кордону. У серпні таких спроб було зафіксовано 3,5 тис., а у вересні - понад 4,1 тис [61].

Більшість шукачів притулку неодноразово затримувалися польськими прикордонниками і незаконно та насильно висилалися назад до Білорусі. Політика ЄС та обмеження доступу для гуманітарних організацій може призвести до загибелі ще більшої кількості мігрантів та біженців.

Хоча багато з цих біженців вимагали, щоб їх вислухали і надали їм доступ до притулку, у відповідь у січні 2022 року польські підрядники розпочали роботи з будівництва нової стіни вздовж білоруського кордону вартістю 353 мільйони євро, спрямованої на стримування перетину кордону біженцями. Стіна висотою 5,5 метрів буде проходити вздовж 186 км кордону - майже половина загальної довжини - і була завершена в червні 2022 року [86].

У лютому 2022 року незалежні експерти ООН висловили занепокоєння у зв'язку з повідомленнями про погрози правозахисникам на польсько-

білоруському кордоні, зокрема працівникам ЗМІ та перекладачам. У березні з'явилися повідомлення гуманітарних організацій про загострення кризи з біженцями на польсько-білоруському кордоні, оскільки всі мігранти, які перебували в таборі в Брузгах, Білорусь, були витіснені звідти. Найбільш вразливі, у тому числі сім'ї з дітьми, хворі та інваліди, намагаються вижити в навколишніх лісах [68].

Польські прикордонники систематично оточують і насильно відтісняють людей, які перетинають кордон з Білорусі, іноді погрожуючи їм зброєю. Переважна більшість тих, кому пощастило уникнути витіснення до Білорусі і подати прохання про притулок у Польщі, примусово затримуються без належної оцінки їхньої індивідуальної ситуації та впливу затримання на їхнє фізичне і психічне здоров'я. Вони часто утримуються протягом тривалих і невизначених періодів часу в переповнених центрах, які пропонують мало приватності і лише обмежений доступ до санітарних умов, лікарів, психологів або правової допомоги.

Майже всі опитані Amnesty International особи зазначили, що вони були травмовані після втечі з районів конфлікту і багатомісячного перебування в пастці на білорусько-польському кордоні. Вони також страждали від серйозних психологічних проблем, включаючи тривогу, безсоння, депресію і часті суїцидальні думки, які, безсумнівно, загострювалися через зайві метри. Для більшості з них психологічна підтримка була недоступна [70].

Отже, міграційна криза 2020-2022 р.р. назавжди залишить слід у відносинах між двома близькими, в якийсь період державами. Оскільки 2022 рік ще більше загострив їхні відносини, на перший час міграційна криза відійшла на другий план, однак, у зв'язку з можливою мобілізацією в Білорусі, та можливим наступом Білорусі на терени України, міграційна криза може вибухнути новою силою.

Висновки до розділу 2

Історично склалося, що білоруси і поляки завжди були спорідненими народами, які були тісно пов'язані між собою як і культурою, так і історичною спадщиною Великого Князівства Литовського та Речі Посполитої. Останні пів століття, через агресивну проросійську позицію білоруського лідера відносини псувалися з кожним роком, навіть призводячи до тимчасового розриву дипломатичних відносин між країнами. Варто зазначити, що пропри всі розбіжності поглядів та векторів зовнішньої політики двох країн, економічна сфера співпраці завжди була для обох держав на першому місці.

Білорусь і Польща постійно входили в топ-5 партнерів одне для одного, що і тримало відносини держав на плаву. Повномасштабний збройний напад Росії на території України вніс корективи і в хороші торговельно-економічні відносини Польщі та Білорусі, що підтримали різні сторони конфлікту, саме це спричинило часткові ембарго на експорт з Білорусі та ввіз європейських товарів через Польщу в Білорусь.

На даний момент доволі важко спрогнозувати подальший розвиток відносин між державами, адже Польща є вірним союзником України та членом Європейського союзу, а Білорусь через тісні відносини з країною-агресором має всі шанси опинитися серед країн-ізгоїв, з якими погоджуються співпрацювати такі ж країни, які не хоче приймати до себе увесь цивілізований світ.

РОЗДІЛ 3. ВІДНОСИНИ ПОЛЬЩІ З ІНШИМИ СХІДНИМИ ПАРТНЕРАМИ

3.1. Польсько-російські відносини

Польсько-російські відносини позначені недовірою з середини 16 століття через численні збройні конфлікти. У 1795 році Перша Річ Посполита (Польсько-Литовська шляхетська республіка) була остаточно ліквідована Пруссією, Габсбурзькою монархією та Російською імперією. Ці великі держави потім 123 роки не давали можливості побудувати іншу польську державу. Лише через рік після заснування Другої Речі Посполитої у 1918 році остання знову опинилася у стані польсько-радянської війни 1919-1921 років [41].

Його історична актуальність вкотре стала очевидною 15 серпня ц.р., коли Президент України Володимир Селенський привітав Польщу з річницею переможної Варшавської битви. Поділ Другої Речі Посполитої у вересні 1939 року, лише через 21 рік після заснування держави, на тлі німецько-радянського пакту про ненапад, має визначальний вплив на соціальну пам'ять та політику історії в сучасній Польщі. Масові розстріли польських офіцерів у Катині, ненадання радянськими військами допомоги у Варшавському повстанні та роззброєння, криміналізація і переслідування польських борців за свободу, що тривали далеко після закінчення війни, є символами радянського - для багатьох поляків переважно російського - внеску у придушення польської нації під час та після Другої світової війни. Переважна більшість нинішніх поляків також сприймають подальшу соціалістичну Польську Народну Республіку як репресивну державу під радянською опікою. Однак, нинішні відносини між суверенною Третьою Польською Республікою, заснованою у 1989 році, та

Російською Федерацією як геополітичною правонаступницею СРСР є не тільки дуже напруженими через їхню спільну історію до останнього десятиліття 20-го століття [51].

Росія і Польща ніколи з довірою не ставилися одне до одного, особливо, через катастрофу під Смоленськом, це нанесло значний відбиток на двосторонні відносини держав, тому навіть під час російсько-української війни Польща готова до можливого нападу на її територію попри членство в НАТО, адже імперіалістичні ідеї Росії безмежні.

Протягом правління Анджея Дуди, що співпали із російсько-українською війною, відносини між Польщею і Росією погіршувалися геометричною регресією. Польща зайняла сторону України і стала, автоматично, ворогом росії, викликавши невдоволення у її політичній еліті. Однак, Польщі і Росія були і залишаються спільні історичний і економічний аспекти, якими Росія правно апелювала задля того щоб зіпсувати відносини України з Польщею. В першу чергу то були події Волинської різні, а також, що поляки повинні бути вдячними саме Росії за звільнення Польщі від нациських загарбників., використовуючи свою пропагандистську політику пам'яті. Шантаж енергоресурсами став головним способом впливу на Польщу, однак, завдяки тісній співпраці з США та іншими експортерами енергоносіїв, здійснити вплив на Польщу у Росії не вдалося. [40]

Хоча, однозначно оцінювати відносини між Польщею і Росією не варто. Незважаючи на підтримку України на міжнародній арені, Польща все ж підтримала повернення Росії в ПАРЄ у 2019 році. Процедура проводилася таємно, однак після голосування стало відомо, які країни проголосували проти, Польщі в списку не було. Відповідно, це стало скандалом у регіоні ЦСЄ, після чого польський уряд пояснив це своїм бажанням стабілізувати відносини з Росією, та повернути громадянам РФ звертатися з позовами до Європейського суду з прав людини. Польща сподівалася, що після цього, першого кроку на

зустріч, Москва дозволить продовжити розслідування трагедії під Смоленськом, однак у РФ відповіли на це відмовою. Після цього, Польща повністю відвернулася від ідей налагодження дипломатичних відносин з Росією [58].

Налагодженню добрих відносин також перешкоджає російська зовнішня політика, відсутність рефлексивної переоцінки історії і, тим більше, історичні ревізійні і імперіалістично-шовіністичні політичні конструкції з боку Російської Федерації. Часто висміювані західноєвропейськими державами як надто чутливі до лютого 2022 року, польські та балтійські занепокоєння щодо експансіоністських претензій Росії, серед іншого, виявилися реальними. Саме ці застереження, озвучені на початку, зробили Польщу однією з головних мішеней серед НАТО, ЄС та США, обраних головними супротивниками в російській пропагандистській стратегії. Дезінформаційні кампанії, організовані російським режимом, мають на меті представити Польщу та Захід як агресивних паліїв війни, які не залишили Росії іншого вибору, окрім як напасти на Україну.

Не лише після російського вторгнення в Україну Польща відчула особливу загрозу від агресивних експансіоністських амбіцій Росії. Анексія Криму в 2014 році вже була сприйнята як тривожний сигнал і також відродила антиросійські настрої. Незважаючи на те, що націонал-консервативний уряд PiS викликав таке обурення з моменту свого приходу до влади у 2015 році, опозиція звинувачувала його в тому, що він є маріонеткою Кремля. Але саме нинішня опозиція активно шукала зближення з Росією під час перебування при владі прем'єр-міністра Дональда Туска від ліберальної партії "Громадянська платформа" (2007-2015 рр.). Наприклад, у 2011 році у Варшаві був створений "Центр польсько-російського діалогу і порозуміння" (ЦПРДіП), покликаний сприяти постійному обміну між науковцями, публіцистами та молоддю з обох країн за допомогою дослідницьких проектів, стипендій та програм візитів [58].

Після анексії Криму, яку КППРiП засудила, відбулося початкове зміщення акцентів у її діяльності. Діалог, спочатку задуманий як двонаціональний, був інтернаціоналізований - наприклад, завдяки започаткованому у 2015 році онлайн-журналу "Перетин", який видається англійською та російською мовами групою дослідників з Польщі, Росії, Німеччини, Великої Британії та Сполучених Штатів Америки. На ньому було представлено критичний аналіз путінського режиму та надано трибуну не лише українським, але й російським та білоруським авторам. Репрезентантом цієї лінії стала антологія "Успішний провал: Росія після злочину(ів)", яка вийшла в рамках проекту у 2017 році і з назви якої випливало, що анексія Криму розглядається як "злочин". Однак у 2018 році "Перехрестя" довелося припинити через брак коштів [77].

Відносини Росії та Польщі нині - найгірші з часів Другої світової війни. Польсько-російські відносини настільки погані, що важко уявити, що вони можуть бути гіршими. Намагатися їх покращити в принципі не має сенсу. Однак це не тому, що жодна зі сторін не зацікавлена в їх покращенні, а тому, що відносини Польщі з Росією є лише похідною від відносин Заходу з Росією.

Нещодавнє видворення російських дипломатів з Польщі викликало негайну реакцію російської сторони. Однак, всупереч очікуванням та всупереч звичаям росіян, Москва відповіла на висилку трьох своїх дипломатів висилкою п'ятих польських. Мовою дипломатії таке порушення міри означає, по-перше, провокацію і, по-друге, є виявом неповаги до іншої держави. Польща, щоб зберегти пропорції, повинна в іншому випадку зараз вислати двох російських дипломатів [58].

Цього не сталося, що, однак, принаймні на даному етапі, є виваженим кроком польської влади. Дійсно, Польщі не було вигідно нагнітати напруженість за кілька днів до візиту президентів трьох країн Балтії та України до Польщі. Це не змінює того факту, що з часом слід вислати двох російських дипломатів, і якщо

наші служби вважатимуть, що росіяни в Польщі шпигують більше, ніж ми в Росії, то, можливо, нам також слід наслідувати приклад чехів і ухвалити рішення про масову висилку дипломатів.

Суть проблеми полягає в тому, що Польща і Росія мають абсолютно різні базові геополітичні інтереси. Польща прагне європейської архітектури безпеки, заснованої на формулі, яку колись озвучив перший Генеральний секретар НАТО Лайонел Ісмей, який сказав, що суть пакту полягає в тому, щоб "не пускати росіян, не пускати американців і не пускати німців". Через понад 60 років після виголошення цих слів остання частина процитованого визначення Пакту вже застаріла, але це не змінює того факту, що перші дві залишаються актуальними (а третя не обов'язково - і не тільки партією "Право і справедливість" - забута). Росія хоче зруйнувати таку систему і замінити її на систему балансу сил (concert of powers). Корисні ідіоти Кремля, яких не бракує і в Польщі, які розуміють "прагнення Росії", схоже, не помічають, що Росія, однак, не є такою ж країною, як будь-яка інша. Сучасна Росія - це агресивна, реваншистська та авантюристична держава, якій не можна дозволити впливати на європейську безпеку і від якої добре було б відгородитися буферною зоною [59].

Буферна зона - це друга причина польсько-російського конфлікту. Для Польщі дуже важливо, щоб між нею і Росією були незалежні Україна і Білорусь. Для Росії підпорядкування їх собі або отримання впливу на їх політику є, в свою чергу, умовою досягнення своїх більш далекосяжних цілей. Так само, як Росія не готова відмовитися від своїх амбіцій, так і Польща не готова відмовитися від спроб втягнути обидві країни до західної сфери впливу.

Можна дійти висновку, що з точки зору Польщі держави, навіть якщо польські, можливі, спроби втягнути Білорусь в західний світ ніколи не увінчаються успіхом, все одно - з огляду на масштаби російського реваншизму - відмовитися від цієї мети неможливо, оскільки і Росія не готова до можливого

компромісу. Фінляндизація України та Білорусі, хоча і є певною мірою оптимальним варіантом, на сьогодні не є реалістичним варіантом, адже повномасштабна війна України і Росії, дала зрозуміти західним країнам, і особливо Польщі, що цей варіант не забезпечить ні Україну ні захід від подальших імперіалістичних амбіцій Росії [35].

Ще одним каменем спіткання і приводом для загострення відносин стало падіння ракети проти-повітряної оборони на території Польщі у Люблінському воєводстві. Генсек НАТО Столтенберг також заявив, що наразі немає ознак того, що падіння ракети в Польщі було спланованим нападом: "Немає жодних доказів, що Росія готує напад на країни НАТО". Він додав, що, за попереднім аналізом, це могла бути ракета української ППО. Столтенберг підкреслив, що навіть у такому випадку це не провина України, а повну відповідальність несе Росія [35].

Отже, щодо дипломатичних відносин Росії та Польщі можна зробити висновок, що вони ніколи не були теплими, навіть під час існування радянського союзу у польському суспільстві відчувалася явна неприязнь до Росії та її жителів.

Нажаль, Польща частково була залежна від російського газу та нафти, однак ставши вірним союзником США ярмо залежності відійшло в історію. Важко спрогнозувати майбутнє польсько-російських дипломатичних відносин, адже на їх покращення не вказує один чинник, лише на все більше поглиблення застою, що спричинений окупацією Білорусі та повномасштабним вторгненням Росії на терени України.

Щодо експорту, то Росія до 2022 року залишалася великим ринком збуту для європейських країн, і Польща не є винятком (див. додаток 14) [21].

У 2020 році Польща експортувала до Росії товарів на суму \$7,63 млрд. Основними товарами, які Польща експортувала до Росії, є комп'ютери (\$284 млн), розфасовані лікарські засоби (\$284 млн) та транспортні засоби; частини та

приладдя (8701-8705) (\$245 млн). За останні 25 років експорт Польщі до Росії збільшився на 7,53% у річному обчисленні, з \$1,24 млрд у 1995 році до \$7,63 млрд у 2020 році. У 2020 році Польща експортувала до Росії послуг на суму \$339 млн, з яких найбільшими за вартістю були подорожі (\$99,5 млн), транспортні послуги (\$63,7 млн) та інші ділові послуги (\$58,6 млн) [21].

Експорт Польщі 2022 р.: у вересні 2022 року дані по Росії склали 16 652,047 млн злотих. Це більше, ніж у серпні 2022 року, коли цей показник становив 14 967,926 млн злотих. Дані по Росії оновлюються щомісяця і в середньому становлять 9 322,600 млн злотих з грудня 1999 року по вересень 2022 року, з 258 спостережень. Дані досягли історичного максимуму в 36 600 000 млн злотих в грудні 2021 року і рекордного мінімуму в 752 000 млн злотих в лютому 2002 року. Експорт Польщі: З початку року: Дані по Росії зберігають активний статус в СЕІС і повідомляються Статистичним управлінням Польщі. Статистика торгівлі: з початку року: за основними торговельними партнерами (див. додаток 15) [32].

Тим не менш, Польща припинила співпрацю з Росією в багатьох сферах, ставши при цьому вірним союзником України

Коментуючи ситуацію з експортом українського зерна, прем'єр-міністр Польщі Матеуш Моравецький заявив, що Кремль намагається "покласти на Захід провину за продовольчу кризу, яку він спровокував і організував, щоб чинити на нас тиск з метою скасування санкцій". Моравецький сказав у відео зверненні, що Польща не можемо піддатися російському шантажу. Прем'єр-міністр заявив, що Росія систематично озброювала продовольчу безпеку, навмисно знищуючи резерви, і що використання голоду як зброї нагадує найтемніші дні радянської історії [69].

Отже. Торгівля змогла стати основним чинником у російсько-польських відносинах, як це сталося у ситуації з Білоруссю. Росія- великий ринок збуту. А польські товари, які є відповідно європейського походження користуються

популярністю на Росії. Також, оскільки російські війська розпочали повномасштабне вторгнення в Україну в лютому і, незважаючи на угоду, укладену за посередництва ООН та Туреччини, яка дозволила відвантаження зерна, бойові дії зірвали врожай та експорт, чимало зерна було відвантажено з польського порту Гданськ, що теж стало черговою причиною погіршення відносин.

Однією з найбільш часто порушуваних проблем у відносинах Польщі з Росією є питання енергетичної безпеки. З кінця 1990-х років польські політики, особливо з правих партій, стверджують, що Польща, як імпортер більшості енергоресурсів з Росії, перебуває під загрозою перебоїв у постачанні та шантажу з боку цієї країни. Фактично, близько 90% імпортованої нафти (близько 80% у 2018 році) і приблизно стільки ж природного газу Польща закуповує на російському ринку [92, 12].

Польські політики та експерти, які їх підтримують, вказують насамперед на залежність від імпорту газу з Росії. Наприкінці 1990-х років закупівлі газу у російського "Газпрому" становили майже 100% імпорту газу, але цей показник знизився до 90% у 2015 році і до близько 70% у 2017 році. При цьому слід враховувати, що Польща забезпечує близько третини свого споживання газу за рахунок власного видобутку, а загальна частка газу у виробництві енергії в Польщі становить лише близько 12% (оскільки польська енергетика базується на вугіллі). Отже, достатньо поррахувати і виявиться, що енергетична залежність Польщі від імпортованого з Росії газу фактично коливалася у 2015-2017 роках від 7,2% до 5,6%. Наведені цифри не свідчать про високу залежність, значно більшою мірою від імпорту енергоносіїв (нафти і газу) залежить Європейський Союз в цілому, і, перш за все, інші країни Центральної Європи, включаючи Австрію та Фінляндію [15].

Росія проводить стійку маніпулятивну діяльність проти Польщі через інформаційний простір. Один з векторів - спроба вплинути на сприйняття проектів з диверсифікації поставок сировини до Польщі. Відверта маніпулятивна діяльність, яка здійснюється через підконтрольні Кремлю ЗМІ, є насамперед спробою створити враження про вигідність закупівлі сировини в Росії. Одним з елементів створення такого враження є дезінформаційні кампанії, спрямовані на дискредитацію інформації щодо ціни імпортованого СПГ, підтасовування фактів, які свідчать про те, що імпортована сировина має нижчу ціну, ніж та, що пропонується росіянами. Це не єдині лінії нарративу чи реальних дій російських центрів. У каталозі проведених заходів ми знайдемо і більш складні операції, наприклад, спроби спровокувати дискусію серед експертів щодо того, що реальна (нібито прихована) ціна імпортованої сировини приховується шляхом вкидання у соціальні мережі розрахунків, які б підштовхнули аналітиків до такого хибного висновку[92]

Маніпулятивні дії мають багатовекторний характер. Спрямовані точково на одного адресата, вони не будуть достатньо ефективними. Аналізуючи операції, що проводяться під натхненням або в інтересах Кремля, можна зробити висновок, що адресатами цієї діяльності є кілька основних груп: суспільства, до яких спрямовується меседж через відкриті пропагандистські канали, в тому числі західні суспільства. Це також аналітичні, експертні спільноти через маніпулятивні доповіді, які часто спонсоруються організаціями, фінансування яких надходить з Росії, або енергетичними концернами, підконтрольними Росії. Кулуарна діяльність, що здійснюється через проведення конференцій, провокування дискусій або намагання вплинути на осіб, наближених до кіл прийняття рішень у державі.

До початку збройної агресії Росії проти України помилкою польської сторони було розпалювання дискусій щодо історичних розрахунків та емоційної

полемики під час укладання контрактів з "Газпромом". Деякі праві політики та журналісти сформулювали божевільну тезу, намагаючись переконати громадськість, що незалежність Польщі залежить від газу. Польські уряди також не змогли розглянути енергетичну безпеку з точки зору бізнесу та клімату, а політизували проблему, використовуючи традиційну геополітичну перспективу. Це ускладнило пошук взаємовигідних рішень для імпортерів в Європейському Союзі. По суті, ЄС не має ефективної енергетичної політики, а його країни-члени залишаються самотніми у переговорах з російськими постачальниками ("Роснефть" і "Газпром"), які використовують своє монопольне становище. У Польщі навіть не формулювалися ідеї, які передбачали побудову енергетичної безпеки спільно з Росією [62].

Паралельно докладалися зусилля щодо закупівлі нафти в арабських країнах (доставляється танкерами до Гданська) та прийнято рішення про будівництво терміналу зрідженого природного газу (СПГ) у м. Свіноуйсьце. Цей термінал був побудований вартістю 950 млн. євро та із запізненням введений в експлуатацію у травні 2016 року. Підписано контракт з Катаром на постачання LNG і перша комерційна партія цього газу прибула до Свіноуйсьце у червні 2016 року. Уряд Польщі планує реекспортувати газ через трубопровід, який буде побудований до LNG-терміналу "Адрія" на острові Крк у Хорватії. Великі надії на незалежність Польщі від поставок російського газу з'явилися після того, як США вирішили експортувати свій ЗПГ [32].

Польська нафтогазові компанії Polskie Górnictwo Naftowe і Gazownictwo уклала попередню угоду з американським лідером з виробництва СПГ Cheniere, а перша пілотна поставка американського газу відбулася в червні 2017 року. У коментарях політиків та експертів ринку лунали перебільшені оцінки щодо "історичного" чи "проривного значення" цієї угоди для Польщі, і навіть щодо відмови від імпорту газу з Росії⁵¹. 8 листопада 2018 року. З цією компанією

(Cheniere Marketing International) PGNiG підписала контракт на закупівлю СПГ[92].

Попередні домовленості, підписані у січні 2018 року, передбачали, що проект "Балтійська труба", який фінансується Європейською Комісією, постачатиме газ до Польщі з 2022 року протягом 15 років поспіль. Газопровід Baltic Pipe — це новий маршрут постачання природного газу з Норвегії на ринки Данії та Польщі, а також кінцевим споживачам у сусідніх країнах. Baltic Pipe почали будувати 4 вересня 2020 року і закінчили роботи завчасно — 27 вересня замість 1 жовтня, як планувалося [5].

Після розширення трубопровідної системи в Польщі цей газ, як і СПГ зі Свіноуйсьце, планується постачати до інших країн Центральної Європи. Цей так званий "Північний потік" покликаний стати противагою газопроводу "Північний потік-2" та іншим діям "Газпрому", спрямованим на посилення залежності цієї частини Європи від російських поставок.

Не можна забувати про роль корупції, яка відіграє важливу роль у цих процесах, а також про проникнення та шпигунство, спрямоване на отримання чутливої інформації з енергетичного сектору Польщі[73]

Отже, енергетика є чутливою стороною для обох країн, Росії так і не вдалося за довгий час зробити Польщу залежною від своєї енергетики, однак, в підтримку України Варшава неодноразово втручалася у переговори щодо енергетичної політики ЄС задля повного припинення імпорту енергоносіїв з Росії.

Стан польсько-російських відносин є дуже важливим для зовнішньої та безпекової політики Польщі. Насамперед, це пов'язано з геополітичним розташуванням Польщі у безпосередній близькості до Росії та в центрі Європи, де вирішуються ключові питання міжнародного співробітництва та безпеки континенту. Додаткова обставина, хоча й перебільшеного значення

для Польщі складна історична спадщина польсько-російських відносин, яка мала в переважній більшості негативно вплинути на їх сучасне облаштування. Існує також чимало прикладів, які свідчать про те, що складнощі у відносинах Польщі з Росією негативно впливають на

Відносини Варшави із західними партнерами та союзниками, вже були причиною для польсько-російських суперечок, ще з початку 1990-х років попереднього десятиліття. Вже в той час з Вашингтона та західноєвропейських столиць надходили офіційні та конфіденційні заклики до Польщі безконфліктно вийти зі складу Східного блоку і не поспішати з ліквідацією зв'язків імперської залежності від СРСР. Пізніше Захід прагнув отримати згоду Росії на розширення НАТО за рахунок Польщі та інших країн Центральної Європи. Для того, щоб він проходив неконфронтаційно, вона запропонувала Росії, серед іншого, юридично ні до чого не зобов'язуючі обіцянки не переміщувати інфраструктуру та союзницькі війська на території новоприйнятих держав.

Однак західні держави не подбали про те, щоб ефективно спонукати Польщу до партнерства з Росією. Росія також не була зацікавлена у створенні такої співпраці з Польщею, яку вона розглядає як країну-сателіта США.

За час перебування при владі партії "Право і справедливість" (ПіС) (з осені 2015 року) польсько-російські відносини досягли у глибокому глухому куті, найбільшому з 1990 р. Польща майже повністю заморозила відносини з Росією, а відсутність своєї політики щодо цього потужного сусіда підміняє неефективним радикалізмом. Ворожість, яку демонструє влада у Варшаві, шкодить не Росії, а інтересам Польщі. Тим більше, що Польща розсварилася зі своїми провідними партнерами по Європейському Союзу, відштовхує від себе європейських союзників по НАТО та розвиває васальні відносини зі США, які сприймаються Москвою як вороги Росії.

У період з грудня 2014 р. по травень 2019 р. не відбулося жодної зустрічі на рівні міністрів закордонних справ або на вищому рівні. У лютому 2019р. Польща домоглася фактичної ліквідації Групи зі складних питань. [92]

Польща не користується перевагами зміни міжнародної конфігурації і поводить себе як так, ніби вона перебуває у стані війни з Росією, або, принаймні, так, ніби їй загрожує неминуча військова агресія цього сусіда. Насамкінець, важко прогнозувати майбутнє польсько-російських відносин. Вказуючи на їх міцну основу в історії та сучасній геополітиці,

Польща і надалі матиме історичну пам'ять як про золотий вік, представлений Річчю Посполитою, її минулі поділи в чотири різні епохи, так і про кордони, визначені пактом Молотова-Ріббентропа. Зовнішнім посиленням на складні часи в минулому як на значне зобов'язання і надалі залишатиметься Росія. Поєднання цих історичних висновків вказує на травматичну ситуацію, яка призведе до сміливої та активної регіональної політики і застереже від випадків російсько-німецького зближення, ризик якого припадав на 2019-2022р.р. Імперські амбіції Польщі будуть дисципліновані частковою передачею суверенітету ЄС. Однак ці амбіції глибоко вкорінені в колективній свідомості як на державному, так і на суспільному рівні.

З польського боку, майбутній розвиток відносин з Росією буде залежати від здатності Польщі позбутися травматичної напруги історичної пам'яті про біль і страждання, яких вона зазнала від Росії. Занадто багато невизначеності не дає надії на поліпшення відносин у коротко- та середньостроковій, якщо не в довгостроковій перспективі.

Отже, російсько-українська війна теж внесла свій вклад у польсько-російські відносини, це продемонстровано як і на дипломатичному рівні так і на рівні звичайних міжлюдських відносин. Однак, незважаючи на це, торгівля у

серпні-вересні 2022 року все ж почала відновлюватися. Саме це вказує, на можливу перспективу цієї галузі двосторонніх відносин.

3.2 Польсько-молдовські відносини

Польща (РП) та Республіка Молдова (РМ) мають міцні історичні зв'язки, що сягають 14 століття. Тим не менш, їхня історія, зокрема, вплив відносин з Туреччиною, Румунією, Росією і, нарешті, Радянським Союзом, дозволила відновити співпрацю між цими країнами лише після 1991 року, коли Польща визнала суверенітет Республіки Молдова. У 1992 році вона встановила дипломатичні відносини з Молдовою і підписала перший документ про торговельно-економічне співробітництво. У 1994 році Польща і Молдова уклали "Договір між Республікою Польща і Республікою Молдова про дружбу і співробітництво", який став основою польсько-молдовських відносин і набув чинності у 1996 році. Того ж року було відкрито посольство Польщі в Кишиневі[20].

Важливе значення мали також економічні відносини Польщі з сепаратистським регіоном Придністров'я, ініційовані певною мірою за згодою центральної влади в Кишиневі. Вже на початку 1990-х років Польща стала одним з основних економічних партнерів Придністровського регіону (імпорт продуктів харчування та будівельної продукції з РП до ПМР), сприяючи, серед іншого, нарощуванню потужності регіонального корпоративного холдингу "Шериф". У 1997 р. було відкрито молдовський форпост у Варшаві . У наступні роки були започатковані й інші напрямки співпраці [78].

Придністров'я було пов'язане з найсерйознішою проблемою в історії сучасних польсько-молдовських відносин на сьогоднішній день. Протягом кількох років на початку 21 століття Державний монетний двір, 42% акцій якого

належало Державному казначейству, випускав монети для квазідержави, в тому числі і пам'ятні (з радянською символікою - серпом і молотом та зіркою). Молдовська сторона звертала увагу Варшави на те, що вона незадоволена такою практикою, але і монетний двір, і польська влада применшували це питання, офіційно трактуючи монети як комерційні жетони, викарбувані на комерційній основі на замовлення приватної структури.

Це призвело до серйозного дипломатичного конфлікту між Польщею та Молдовою, про що свідчить той факт, що питання монет порушувалося під час двосторонніх дипломатичних зустрічей на найвищому рівні, в т.ч. на рівні президентів. Зрештою, Монетний двір припинив співпрацю з Придністров'ям, а польсько-молдовські відносини знову набули стану неконфліктності та добросусідського партнерства.[80]

Узгодженість політики задля розвитку (PCD) - це ініціатива, підтримана країнами Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) (Policy Coherence..., n.d.), спрямована на використання синергії між різними сферами, включаючи торгівлю, агрокультуру, охорону здоров'я, навколишнє середовище, міграцію та співробітництво у сфері розвитку, для досягнення сталого розвитку. Ідея полягає у стимулюванні розвитку між розвиненими країнами та країнами, що розвиваються, з метою започаткування конкретних економічних, соціальних, екологічних, правових та політичних взаємодій. ЦСР також має на меті створення інструментальних механізмів та інструкцій, які забезпечать ефективну, стійку та узгоджену національну політику в різних секторах, аналітичні та моніторингові механізми, а також підтримуватимуть багатосторонній діалог (БСД) (Dodds & Benson, 2019) [14].

У 2012 році ОЕСР визначила пріоритетними наступні сфери: глобальна продовольча безпека, незаконні фінансові потоки, "зелена" економіка та інші. Станом на кінець 2018 року в рамках польської допомоги Молдові було успішно

реалізовано кілька сотень спільних польсько-молдовських проектів, з яких близько двохсот ініціатив з 2008 по 2017 рік, вартість яких перевищила 233 млн молдовських леїв. Ці кошти були доповнені міжнародними, європейськими та американськими донорами, яких на сьогодні налічується понад 40. Найбільшим донором Молдови є Європейський Союз, який до кінця 2017 року надав республіці понад один мільярд євро (Financial Transparency System, n.d.). Це робить Молдову найбільшим бенефіціаром Європейської політики сусідства та Східного партнерства. Другим за величиною донором Молдови після Європейського Союзу є США (Department of Development Cooperation, 2019). Крім того, поступово зростає інтерес до Молдови з боку міжнародних донорів.

Вони надають як безповоротну допомогу, так і пільгові кредити під дуже низькі відсотки [78].

Польська співпраця у сфері розвитку, що реалізується в Молдові, зосереджена, насамперед, на підтримці належного врядування, сільського господарства та розвитку сільських територій. Як зазначає Міністерство закордонних справ Польщі, проекти у цих сферах відповідають положенням Європейської спільної стратегії [80].

Тут важливими є три сфери втручання, перша з яких охоплює економічний розвиток та ринкові можливості, включаючи стале економічне зростання, що сприяє соціальній інтеграції, соціальному забезпеченню та охороні здоров'я, друга - інституційне зміцнення та належне врядування, включаючи верховенство права та безпеку. Стимулювання економічного зростання в сільській місцевості має відбуватися за двома основними напрямками.

З огляду на проблему, що розглядається, перший пріоритет буде найбільш важливим. Він включає наступні напрямки підтримки: бізнес-середовище і торгівля, бідність у сільській місцевості та регіональні відмінності, сільське господарство, продовольча безпека і розвиток сільських територій, а також

соціальний захист і охорона здоров'я. Польща реалізує в Молдові проекти, що стосуються розвитку сільськогосподарського сектору, які охоплюють, головним чином, заходи, спрямовані на підвищення продуктивності та конкурентоспроможності сільськогосподарських господарств, а також сільськогосподарське консультування (закупівля техніки, будівництво сільськогосподарських будівель, створення модельних форм надання різних сільськогосподарських послуг).

Реалізуються також проекти у сфері несільськогосподарських послуг (переважно туризм та агротуризм), що є відповіддю на попит на заходи, спрямовані на покращення умов життя у сільській місцевості. Центральне статистичне управління Польщі підтримує Департамент сільського господарства та навколишнього середовища Національного статистичного управління Молдови у сфері статистичних досліджень у галузі сільського господарства, аграрної політики та лісового господарства. [89].

Важливим видається зміцнення як джерел доходів від сільського господарства, так і вже згаданих несільськогосподарських видів діяльності, а також поліпшення доступу до інфраструктури та послуг у сільській місцевості. Необхідність реалізації таких проектів впливає з потреб молдовського аграрного сектору, як однієї з головних складових економіки країни, що потребує далекосяжної технологічної, структурної та організаційної модернізації. Підтримки також потребують заходи, що стосуються створення умов для працевлаштування за межами аграрного сектору [78].

В рамках проектів, що реалізуються переважно через неурядові організації (наприклад, Фонд "Схід", Фундація імені князя Костянтина Острозького), здійснюються заходи, що полягають у закупівлі сільськогосподарської техніки, розвитку сільськогосподарських послуг та сільськогосподарського консультування. Надається підтримка проектам, що стосуються розвитку

несільськогосподарських видів діяльності - сервісу, виробництва, а також туризму та агротуризму. Основною метою є створення нових робочих місць та зменшення економічної еміграції з сільської місцевості Молдови. Основним виконавцем такої діяльності є Фонд політики розвитку [89].

У секторі сільського господарства та розвитку сільських територій було реалізовано низку проектів, таких як розвиток виробництва молока в Ігнатському районі, завершення газифікації південної частини села Бринза, реконструкція системи опалення в дитячому садку в селі Кір'єт-Лунга, реконструкція каналізаційної системи в школі в селі Попенки, покращення умов перебування дітей у дитячому садку в селі Нукеряни, реконструкція санітарних приміщень у дитячому садку в с. Сурі (регіон Дрокія), реконструкція екологічної свердловини в м. Рашков, модернізація середньої школи в с. Мілешть, будівництво каналізаційної системи в с. Ришкань, реєстрація та просування місцевої та регіональної продукції в Каларашському районі, розширення потенціалу фермерських господарств в Унгенському районі шляхом впровадження додаткових джерел доходу та створення об'єднань сільських жителів. [22].

Отже, потенціал співпраці між Польщею та Молдовою у сфері сільського господарства та розвитку сільських територій є дійсно великим. Після набуття статусу кандидата Молдовою, можна спрогнозувати поглиблення відносин між державами у цій сфері, і звісно, створення нових аграрних проектів на користь обох держав.

Молдова- це одна з країн яка націлена стати членом Європейського союзу, до набуття статусу кандидата у 2022 році, Європейські країни, у тому числі і Польща неодноразово надавали Молдові підтримку на її Європейському шляху.

Було створено Національний комітет стратегії розвитку Молдови Молдова 2020 та Молдова 2030 (ООН, 2021), де було підписано численні документи з

положеннями про підтримку Молдови у багатьох сферах, що допомагає здійсненню реформ задля вступу у ЄС.[28].

У документах передбачена європейська донорська допомога Республіці Молдова Європейська стратегія спільного розвитку співробітництва (Спільний програмний документ) для Республіка Молдова. Шляхом визначення пріоритетних сфер були сформульовані цілі, на яких має бути сконцентрована підтримка (EEAS, 2021)[13].

Всі ці документи розглядають як пріоритетні питання, пов'язані з сталим економічним розвитком, агрополітика, агропромисловість або належне врядування. Підтримка, яка спрямовується Республіці Молдова, повинна бути відповідно до положень Європейської стратегії співробітництва у сфері спільного розвитку[24].

Республіка Молдова в даний час налічує понад 40 активних міжнародних донорів: європейських і американський. Найбільшим з них є Європейський Союз, який за підсумками 2017 року надав республіці понад 1 млрд євро. Це робить Молдову - найбільший бенефіціар Європейської політики сусідства та Східного партнерства Східне партнерство. Другим найбільшим донором Молдови після ЄС є США [65].

У період з 2009 по 2017 рр. Польща виділила Республіці Молдова близько 4% бюджету, зарезервованого на допомогу розвитку для країн Східного партнерства [15].

Стабільність таких країн, як Україна, Білорусь чи Молдова, має вирішальне значення з точки зору безпеки Польщі. Таким чином, з цієї точки зору, допомога розвитку також розглядається як інструмент зовнішньої політики.

До кінця 2018 р. в рамках польської допомоги Молдові вдалося реалізувати кілька сотень спільних польсько-молдовських проектів (OECD, 2017; Міністерство закордонних справ 2013-2021). У польській допомозі розвитку, що

надається у формі грантів, переважають неурядові організації (Pospieszna, Galus, 2020; Zalas-Kamińska, Chimiak [50]). Саме вони найчастіше реалізують проекти присуджуються в рамках відкритих конкурсів. Проекти реалізуються різними типами суб'єктів, як більш досвідчених, так і тих, що мають локальний характер.

Функціонування розробників проектів базується на двох моделях. Перший передбачає постійну присутність на місцевості. Прикладом інституції, що працює за першою моделлю, є Фундація "Польський центр міжнародного співробітництва" (PCPM, 2020) або Фонду міжнародної солідарності, який існує в Республіці Молдова з 2012 року. Фонд міжнародної солідарності. Друга модель - реалізація проектів через мережу місцевих партнерів, які мають місцеві контакти та знання реалій, характерних для конкретного населеного пункту. конкретних населених пунктів. В такому випадку за промоутером проекту залишається лише функція нагляд за реалізацією гранту [23].

Громадські організації відбираються на щорічному конкурсі. Це так звані рамкові організації, які стають операторами фондів, надають власний внесок у реалізовані інвестиції, а також мають можливість здійснювати діяльність на основі принципів регрантингу (Міністерство закордонних справ, 2020, с. 63). Безсумнівно, досвід реалізації міжнародних проектів та знання специфічні особливості регіону є найважливішими характеристиками майбутніх виконавців проектів. Важливо Важливе значення матиме також просування польського досвіду системної трансформації, у тому числі економічної. Цей аспект неодноразово підкреслювався МЗС Польщі і розглядається як додаткова цінність польської допомоги, особливо тієї, що надається Міністерством закордонних справ. Вона розглядається як додана вартість до польської допомоги, особливо тієї, що надається країнам Східного партнерства [78].

Однією з таких організацій є, зокрема, Фонд "Міжнародна солідарність", який розпочав свою діяльність як Інформаційний центр для органів місцевого самоврядування в м. Яловень, що вважається великим успіхом для реалізації польської співпраці з метою розвитку в Республіці Молдова. Цей проект є однією з трьох флагманських ініціатив. Основним завданням Фонду є підтримка місцевого розвитку (Міністерство закордонних справ, 2020, с. 65, 75). У сільській місцевості вона впроваджує системний підхід ЄС до розвитку LEADER/CLLD [65], який передбачає створення в Молдові Місцевих груп дій. Діяльність Фонду також включає проекти, пов'язані з регенерацією міст, а також ініціативу "Довіра двох берегів", в рамках якої реалізуються заходи з інтеграції населення по обидва боки Дністра [17].

Як Фонд "Міжнародна солідарність", так і Посольство надають підтримку в рамках так званої польської допомоги яка складається з трьох чинників: розвиток, гуманітарна допомога та глобальна освіта.

У 2015 році в Республіці Молдова за рахунок ОПР було реалізовано наступне. 9,27 млн злотих. Грант Фонду міжнародної солідарності склав 962 тис. злотих. У рамках конкурсу "Польська допомога для розвитку 2015" були здійснені інвестиції, зокрема, у модернізацію бджільницької галузі (217 тис. злотих) та у молдовські кулінарні маршрути (200 тис. злотих). Посольством Республіки Польща в Кишиневі реалізовано 7 інвестиційних проектів за рахунок малих грантів (737,5 тис. злотих). Реалізація 8 проектів у сфері державного управління були оцінені у 1,46 млн. злотих, а обсяг допомоги, наданої на стипендії, склав 1,21 млн. злотих. У 2015 році Республіці Молдова була надана досить суттєва підтримка у вигляді допомоги двостороння допомога, що надається по багатосторонньому каналу. 100 тис. злотих виплатила Польща на підтримку Програми промислового розвитку Організації Об'єднаних Націй з

реалізації технічної допомоги технічної допомоги у сфері сонячної енергетики та 167,3 тис. злотих як добровільний внесок [78].

Внесок до Трастового фонду НАТО/ПДП/ОБСЄ склав 150 тис. злотих - проект зі знищення пестицидів та небезпечних хімічних речовин у Молдові. Підтримка Міжнародний Вишеградський фонд для: реалізації флагманських проектів у Молдові склав 56,5 тис. злотих, а на стипендіальний внесок у розмірі 22,3 тис. злотих [23].

У 2017 році Польща виділила 1,27 тис. злотих на діяльність Фонду "Міжнародна солідарність", у тому числі 620,5 тис. злотих на Кишинівський центр та 651,5 тис. злотих на Програму Програма малих проектів для органів місцевого самоврядування Молдови - 651,5 тис. злотих. 14 У конкурсі "Польська допомога розвитку 2017" для співфінансування було відібрано 7 проектів на загальну суму 2,97 млн. злотих. Серед іншого, кошти були спрямовані на реалізацію заходів, спрямованих на розвиток сільського туризму в Унгенському регіоні (597 тис. злотих).

В рамках малих грантів Посольство Польщі в Кишиневі провело численні ремонтні та модернізаційні роботи. На реалізацію проектів органів державної влади та місцевого самоврядування було виділено 1,37 млн злотих, у т.ч. для Академії державного управління Східного партнерства 55,7 тис. злотих (). У 2017 році в рамках двосторонньої допомоги, що надається по багатосторонньому каналу, Польща здійснила два платежі до Міжнародного Вишеградського фонду (87 тис. злотих). До стипендіальної пропозиції (979,5 тис. злотих) було додано нова програма Міністерства культури і національної спадщини - Gaude Polonia (43 тис. злотих). 43 тис. злотих). Крім того, у 2017 році було освоєно коштів на суму 743 тис. злотих в рамках Угоди між Урядом Республіки Польща та Урядом України про надання кредиту у вигляді пов'язаної допомоги від 14 травня 2014 року.

Допомога для Республіки Молдова у 2018 році склала 8,32 млн. злотих. 2,53 млн. злотих було укладено з Фондом міжнародної солідарності, який знову ж таки фінансує повсякденну діяльність підрозділу, а також його власну грантову систему. У конкурсі "Польська допомога для розвитку 2018" 3 проекти було реалізовано у сільській місцевості (2,46 млн. злотих). 803 000 злотих було виділено на проекти уряду та місцевої адміністрації, а 19 400 злотих - на двосторонню допомогу, надану через багатосторонній канал (Вишеградська стипендіальна програма). Посольство Польщі в Кишиневі розподілило між грантоотримувачами 523,5 тис. злотих. Стипендіальні програми, підготовлені для Республіки Молдова у 2018 році, були оцінені в 1,33 млн. злотих, а в рамках раніше згаданої кредитної угоди від 14.05.2014 р. до Республіки було перераховано черговий транш пов'язаної допомоги - 663,6 тис. злотих [19].

Республіка Молдова є специфічним інвестиційним регіоном. Більшість проектів розвитку, що реалізуються на її території, стосуються дійсно базових потреб життєві потреби громадян (водопровідні та каналізаційні мережі, термомодернізація будівлі або обладнання лікарні). Їх реалізація сприяє політичному, економічному і соціальних перетворень на території республіки. Навіть якщо суми наданої допомоги не вражають, важливим слід вважати сам факт здійснення тієї чи іншої інвестиції.

Польська допомога для розвитку є вираженням солідарності заради розвитку з такою вразливою державою, як Республіка Молдова. Його правовою основою є стаття 2 Конституції Республіки Польща [16], яка покладає на інститути держави обов'язок здійснювати заходи, що відповідають потребам спільноти в міжнародному плані. З огляду на необхідність подальшого інвестування у розбудову сталого розвитку, допомога продовжуватиметься, як і раніше підтверджується Багаторічною програмою співробітництва у сфері розвитку, підготовленою на 2021- 2030 [18]. Щодо Республіки Молдова

заплановані подальші інвестиції, пов'язані, зокрема, з розвитком сектору МСП та динамічним інвестиції в середній клас суспільства, розбудову сталих міських територій та сучасних сільських територій. У тематиці центру ухвалення рішень, на яку спрямована допомога до Республіки Молдова до 2030 року буде включати такі інвестиційні питання, як відновлювальні джерела енергії, санітарія, охорона здоров'я та медицина, або зменшення нерівності між центром та периферією. Важливо, що буде продовжено фінансування Фонду міжнародної солідарності, який активно розбудовує підприємницькі соціальні структури по всій республіці через органи місцевого самоврядування, залучаючи громадяни з обох берегів Дністра. У цьому зв'язку важливе значення має збільшення обсягів польської ОПР по відношенню до ВНД, принаймні до задекларованого рівня 0,33% [78].

Польсько-придністровська торгівля підтримується урядовими структурами, в т.ч. посольством Польщі в Кишиневі. Наприклад, за посередництва Посольства Польщі було укладено угоду про співпрацю між Люблінським бізнес-клубом та Торгово-промисловою палатою Придністров'я (ця ініціатива, незважаючи на підготовку угоди, не увінчалася успіхом). Тісні економічні відносини Польщі з Придністров'ям не повинні трактуватися як підтримка сепаратизму. Торгівля квазідержави із зовнішнім світом здійснюється за згодою центральної влади в Кишиневі. Завдяки цій свободі Придністров'я підтримує економічні відносини з більш ніж половиною країн світу.

Отже, можна дійти висновку, що Молдова є доволі стратегічним партнером для Польщі, навіть не зважаючи на доволі тісні відносини з невизнаним Придністров'ям. Допомога польського уряду для економіки Молдови свідчить про бажання зблизитися і отримати вірного союзника у східній Європі. Оскільки у 2022 році Молдова набула статусу кандидата в ЄС, можна дійти висновку, що співпраця між державами буде дедалі більше поглиблюватися.

Висновок до розділу 3

Молдова є стратегічним партнером ЄС, історичне минуле і перспектива вступу Молдови до ЄС тримає відносини на плаву і надає їм поштовх для подальшої співпраці. Варто зазначити, що головним каменем спіткання є все ж торгівля Польщі з незинаним Придністров'ям, хоча динаміка відносин є максимально позитивною, що дає надії на подальші хороші зв'язки. Допомога Польщі для Молдови є максимально вигідна для обох держав, адже одні отримують підтримку, а інші союзника у Східній Європі.

Щодо Росії, то тут ситуація максимально складна, Відносини стоять на то Одному і тому ж рівні з 2014 році, і погіршуються з регресією, торгівля має неоднорідний характер, дипломатичні відносини на найнижчому рівні з 1990 року. Тому, складно спрогнозувати, чи найближчим часом вони набудуть нових оборотів.

ВИСНОВКИ

Польща- один із локомотивів центрально-східного регіону Європи. За доволі короткий відрізок часу, держава побувала як і в складі соціалістичного табору, так і в складі НАТО та ЄС. Завдяки членству в ЄС Польща стала економічно-стабільною демократичною країною, однак завдяки соціалістичному минулому в неї залишилися зв'язки із країнами колишнього СРСР, особливо із країнами Східної Європи- Україною, Білоруссю, Росією і Молдовою.

У роботі були проаналізовані основні аспекти правового співробітництва Польщі із її східноєвропейськими партнерами. Варто зазначити, що саме з Україною, за останні 7 років було підписано чимало двосторонніх угод, в першу чергу це стосувалося торговельно-економічного співробітництва, військової допомоги, а також енергетичної галузі.

Польща- перша держава, що визнала Незалежність України у 1991 році і з якою невдовзі було підписано угоду про дипломатичні відносини і двостороннє співробітництво. Вже через 9 років держави вивели свої відносини до рівня стратегічного співробітництва. Щодо сучасності, то відносини вийшли на новий рівень. Після 2014 року Польща на міжнародній арені підтримує суверенітет і територіальну цілісність України, а також чинить тиск на Росію як на державу-агресора. Це дало поштовх для змін попередніх договорів у сфері озброєння, а також для створення нових. Наприклад були внесені зміни до договору про взаємні поставки озброєння та військової техніки, а також було підписано нову угоду, 2018 року про співробітництво у сфері оборони.

Щодо торговельно економічних відносин, було проаналізовано, що угода про асоціацію між Україною та ЄС в рамках торгового співробітництва сприяла збільшенню торговельної активності завдяки преференційним ставкам мита на

товари при імпорті. Це сприяло легкому виходу товарів польського виробництва на ринок України.

Початок добросусідських відносин між Білоруссю і Польщею було закладено у 1992, після підписання договору про добросусідство. Як зазначалося у роботі, торгівля була пріоритетом для обох держав, тримаючи їхні відносини у добросусідському партнерстві. Польща і Білорусь протягом своєї незалежної історії постійно входили у топ-5 економічних партнерів одне одного, що підкріплялося двосторонніми договорами, які були підписані на основі договору про добросусідство.

Варто зазначити, що правові засади між Республікою Польща і Білоруссю не розвивалися доволі швидко, та і оборонна сфера завжди була осторонь двосторонніх відносин цих держав,

Однак, щодо наукової співпраці, то щороку майже 15% абітурієнтів обирали польські вищі навчальні заклади, були створені спеціальні комітети задля співпраці науковців, однак, через політику Білоруського уряду у 2022 це все було припинено.

Варто однозначно оцінити політику Польщі до своїх східних партнерів. Проведений аналіз у роботі дає чітко зрозуміти її неоднозначність. Польща і Молдова- це країни які націлені на поглиблення співпраці з ЄС, з подальшим вступом у союз, а Білорусь і Росія, все ще дивляться і намагаються повернути своє радянське минуле.

Проведений аналіз дає чітко зрозуміти, що торговельно-економічна сторона співпраці є чи не найважливішим фактором у двосторонніх відносинах, адже саме торгівля змушує Польщу співпрацювати як з Білоруссю так і з Росією, попри події в Україні та санкції.

Згідно проведеного аналізу можна дійти висновку, що Росія для Польщі як і великий ринок збуту так і експортер, відповідно, торговельні відносини

Варшава завжди намагалася тримати на високому рівні. Ще у 1990 році був підписаний договір про добросусідство між державами, який відкрив нову сторінку у відносинах між державами, однак, незважаючи на численні договори, відносини так і не вийшли на стратегічний рівень. Першим каменем спіткання був вступ Польщі у НАТО, проти якого категорично виступала Росія, другим трагедія під Смоленськом, а третім збройна агресія Росії проти України.

Україна- була і залишається вже довгий час важливим партнером. Відносини між державами, як показав аналіз, розвиваються в усіх сферах і має усі перспективи вийти на новий рівень. Можна спрогнозувати, що при набутті статусу кандидата відносини ще поглибилися, а значить при набутті членства стануть найперспективнішими і найближчими для обох держав.

Молдові, незважаючи на всі свої європейські прагнення, таки не вдалося налагодити тісні відносини з Польщею, вони залишаються на високому рівні лише в сферах культури і торгівлі.

Говорячи про перспективи, не можна дійти єдиного висновку, адже відносини із східними партнерами у Польщі різноманітні. Аналізуючи роботу, можна зрозуміти, що на даний момент найперспективнішими є відносини саме з Україною, широка нормативно-правова база, спільні військові навчання, спільний західний вектор політики, демократичні цінності та тісна торгівля- все це і багато чого іншого вказує на бажання Польщі наділі співпрацювати з Україною, допомагати їй і виводити партнерство на ще більш високий рівень.

З Білоруссю ситуація найбільш неоднозначна, аналіз показав, що Білорусь є важливим партнером для Польщі у геополітичному плані. Географічне положення Білорусі спільна історія та цінності народів зближують держави і дотепер попри політику Білоруської влади. Дивлячись на 2022 рік можна сказати, що Білорусь зробила крок на 30 років назад і перекреслила роки налагодження відносин. Однак, при зміні Білоруських еліт, можна дійти висновку, за завдяки

національним і геополітичним інтересам Польщі вигідно співпрацювати з Білоруссю і втягувати її у демократичний європейський простір, зробивши її своїм союзником. Особливо, з огляду на те, що більше половини білорусів не підтримують думки та ідеї свого диктатора, виступаючи як і проти нього, так і проти війни Росії з Україною.

Щодо відносин Польщі і Росії, можна спрогнозувати, що вони ще тривалий час не набудуть добросусідського партнерства. Перше, що може відновити, це торгівля, адже це є вигідним для обох держав, однак, якщо санкції і наділі набиратимуть оборотів, то про повне відновлення торгівлі в найближчі 10 років теж не варто говорити.

Молдова, пропри відсутність прямих кордонів з Польщею все ж намагається підтримувати з нею партнерські відносини, які є дуже для неї стратегічними. Оскільки в 2022 Молдова набула статусу держави-кандидата, це може свідчити, що партнерство набере більше оборотів, однак, каменем спіткання у торгівлі є те, що Молдова досі використовує сертифікати походження форми СТ-1, який діє на теренах СНД, не приймаючи EUR-1. Однак, дивлячись на успіхи реформ у Молдові, можна спрогнозувати, що це питання буде в найближчому часі вирішене.

Підсумовуючи вищесказане, можна дійти висновку, що серед згаданих східних партнерів найперспективнішим є саме Україна, однак, пропри це Польща продовжує вести торгівлю з країною-агресором та Білоруссю задля забезпечення, в першу чергу свого, економічного інтересу, однак на дипломатичній арені продовжує підтримувати європейські прагнення Молдови та Україні і допомагати Україні у війні з Росією.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

ДЖЕРЕЛА

1. Внешняя торговля товарами, годовые данные. Национальный статистический комитет Республики Беларусь. URL: <https://www.belstat.gov.by/ofitsialnaya-statistika/realny-sector-ekonomiki/vneshnyaya-torgovlya/vneshnyaya-torgovlya-tovarami/godovye-dannye/> (дата звернення: 05.11.2022).
2. Беларусь разарвала дамову з Польшчай аб прызнанні эквівалентнасці ў вышэйшай адукацыі. *Белсат*. URL: <https://belsat.eu/news/27-10-2022-belarus-zazarvala-damovu-z-polshchaj-ab-pryznanni-ekvivalentnasti-u-vyshejshaj-dukatsyi/> (дата звернення: 10.11.2022).
3. Заборная война: почему Польша решила отгородиться от Белоруссии. *Известия*. URL: <https://iz.ru/1212429/igor-karmazin/zabornaia-voina-pochemu-polsha-reshila-otgoroditsia-ot-belorussii> (дата звернення: 08.11.2022).
4. Зовнішня торгівля України товарами з країнами ЄС у 2017 році. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 05.11.2022).
5. Норвегія почала поставки через газогін Baltic Pipe. Бабель | Розповідаємо про політику, культуру і суспільство в Україні. Останні новини детально і неупереджено. URL: <https://babel.ua/news/86442-norvegiya-rochala-postavki-cherez-gazoprovid-baltic-pipe> (дата звернення: 08.11.2022).
6. Перспективы сотрудничества Украины и Польши URL: <http://volnarez.com.ua/novosti/perspektivy-sotrudnichestva-ukrainy-i-polshi.html>. (дата звернення: 01.11.2022).
7. Посольство України в Республіці Польща. URL: 1. <https://poland.mfa.gov.ua/ukraine-pl/trade>. (дата звернення: 01.11.2022).

8. УКРІНФОРМ. Люблінський трикутник»: з Путіним треба не розмовляти, його треба стримувати. URL: <https://news.liga.net/ua/politics/news/zelenskiy-obyavil-o-prekraschenii-rasprey-povodu-istorii-mejdu-ukrainoy-i-polshey-video> (дата звернення: 01.11.2022).

9. Що таке сертифікат EUR.1 і що він дає українським експортерам/імпортерам?. Національна платформа малого та середнього бізнесу. URL: <https://platforma-msb.org/shho-take-sertyfikat-eur-1-i-shho-vin-daye-ukrayinskyum-eksporteram-importeram/> (дата звернення: 05.11.2022).

10. Belarus Exports to Poland - 2022 Data 2023 Forecast 1998-2021 Historical. TRADING ECONOMICS | 20 million INDICATORS FROM 196 COUNTRIES. URL: <https://tradingeconomics.com/belarus/exports/poland> (date of access: 04.11.2022).

11. Białoruś - Trade.gov.pl. Trade.gov.pl. URL: <https://www.trade.gov.pl/kierunki-eksportu/europa-wschodnia/bialorus/> (data dostępu: 06.11.2022).

12. DZIAŁANIA FUNDUSZU POMOCY. Polsko-Ukraińska Izba Gospodarcza. URL: <https://pol-ukr.com/?v=3943d8795e03> (date of access: 11.11.2022).

13. Eastern Europe | EEAS Website. EEAS | EEAS Website. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/eastern-europe_en#12228 (date of access: 11.11.2022).

14. European Joint Development Cooperation Strategy (Joint Programming Document) for the Republic of Moldova | EEAS Website. EEAS | EEAS Website. URL: https://www.eeas.europa.eu/node/40533_en (date of access: 14.11.2022).

15. GUS. Globalne Statystyki. URL: https://sdg.gov.pl/statistics_nat/17-2-a/ (date of access: 10.11.2022).

16. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. uchwalona przez Zgromadzenie Narodowe w dniu 2 kwietnia 1997 r., przyjęta przez Naród w referendum konstytucyjnym w dniu 25 maja 1997 r., podpisana przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 16 lipca 1997 r. Internetowy System Aktów Prawnych. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu19970780483> (data dostępu: 14.12.2022).

17. Materiał promocyjny, źródło niepublikowane. Fundacja Solidarności Międzynarodowej. URL: <https://solidarityfund.pl/> (data dostępu: 11.11.2022).

18. Ministerstwo Spraw Zagranicznych - Portal Gov.pl. Ministerstwo Spraw Zagranicznych. URL: <https://www.gov.pl/web/dyplomacja> (date of access: 15.11.2022).

19. Ministerstwo Spraw Zagranicznych - Portal Gov.pl. Ministerstwo Spraw Zagranicznych. URL: <https://www.gov.pl/web/dyplomacja> (date of access: 15.11.2022).

20. Mołdowa-Polska. Traktat o przyjaźni i współpracy. Warszawa.1994.11.15. - Prawo.pl. URL: <https://www.prawo.pl/akty/dz-u-1996-76-363,16797672.html> (data dostępu: 14.11.2022).

21. Poland (POL) and Russia (RUS) Trade | OEC. OEC - The Observatory of Economic Complexity. URL: <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/pol/partner/rus> (date of access: 05.11.2022).

22. Polska pomoc - Polska pomoc - Portal Gov.pl. Polska pomoc. URL: <https://www.gov.pl/web/polskapomoc> (data dostępu: 15.11.2022).

23. Raport roczny 2016 - Polska pomoc - Portal Gov.pl. Polska pomoc. URL: <https://www.gov.pl/web/polskapomoc/raporty-roczne> (date of access: 13.11.2022).

24. Raport roczny 2019 - Polska pomoc - Portal Gov.pl. Polska pomoc. URL: <https://www.gov.pl/web/polskapomoc/raport-roczny-2019> (date of access: 11.11.2022).
25. State Chancellery | The Government of the Republic of Moldova. Cancelaria de Stat | Guvernul Republicii Moldova. URL: <http://www.cancelaria.gov.md/en/apc/national-development-strategy-moldova-2020-seven-solutions-economic-growth-and-poverty-reduction> (date of access: 14.11.2022).
26. Szkolnictwo wyższe i jego finanse w 2019 roku. stat.gov.pl. URL: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/edukacja/edukacja/szkolnictwo-wyzsze-i-jego-finanse-w-2019-roku,2,16.html> (data dostępu: 07.11.2022).
27. Ukrinform. Відбудова України потребує €350 мільярдів та міжнародної координації – фон дер Ляєн. Укрінформ - актуальні новини України та світу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3600615-vidbudova-ukraini-potrebue-350-milardiv-ta-miznarodnoi-koordinacii-fon-der-laen.html> (дата звернення: 25.11.2022).
28. United Nations Moldova. United Nations. URL: <https://moldova.un.org/en/23601-adaptation-agenda-2030-context-republic-moldova> (date of access: 10.11.2022).
29. Warsaw City Council. Home - City of Warsaw. URL: <https://en.um.warszawa.pl/-/warsaw-city-council> (date of access: 20.11.2022).
30. Wikiwand - Поляки у Білорусі. Wikiwand. URL: https://www.wikiwand.com/uk/Поляки_у_Білорусі (дата звернення: 07.11.2022).
31. Zhytomyr to cooperate with the Gdańsk-Gdynia-Sopot Metropolitan Area of Poland. Децентралізація в Україні. URL: <https://decentralization.gov.ua/en/news/15740> (date of access: 25.11.2022).
32. zpk, dm. Gazowiec z amerykańskim LNG już w Świnoujściu. Dziś uroczysty odbiór. TVP Info - najnowsze informacje z kraju i ze świata, wideo,

transmisje on-line i relacje na żywo. URL: <https://www.tvp.info/32719257/gazowiec-z-amerykanskim-lng-wplynal-do-swinoujscia-dzis-uroczysty-odbior> (date of access: 08.11.2022).

ЛІТЕРАТУРА

33. А. Г. Пылин. Трансформация экономики Украины в условиях кризиса: некоторые итоги, проблемы и перспективы URL: <https://www.postsovietarea.com/jour/article/view/226>. (дата звернення: 01.11.2022).

34. Анастасія Ізвозікова. У Польщі на кордоні з Україною впала російська ракета, є загиблі. Росія заявляє про "провокацію". Що відомо. Суспільне новини. URL: <https://suspilne.media/317588-na-teritoriu-polsi-jmovirnovpali-rosijski-raketi-v-polskomu-uradi-sklikaut-terminovu-zustric-kabinetu-nasbezpeki/> (дата звернення: 06.11.2022).

35. Бердиховська Б. Україна в житті Єжи Гедройця та на шпальтах паризької «Культури». Простір свободи. Україна на шпальтах паризької «Культури». 2005. С. 9–33.

36. Капітоненко М. Польсько-українські відносини: потенціал – більший за проблеми. LB.ua. URL: https://lb.ua/blog/kapitonenko_nikolay/419042_polskoukrainski_vidnosini.html (дата звернення: 25.11.2022).

37. Кулицький С. Оцінка розвитку українсько-польських економічних відносин у сучасному політичному середовищі URL:http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=3371%3Aukr-pol-ekon-

[vidnosunu&catid=8&Itemid=350&fbclid=IwAR3ZKWWkDNptezGfsBALNkg9RM6BGGXKdq78g1x5ke-MJFMG_KBQaJoI8t4](https://www.facebook.com/vidnosunu/?catid=8&Itemid=350&fbclid=IwAR3ZKWWkDNptezGfsBALNkg9RM6BGGXKdq78g1x5ke-MJFMG_KBQaJoI8t4). (дата звернення: 01.11.2022).

38. Польсько-українські відносини: потенціал – більший за проблеми – Київ: ICPS, 2018. – 8 с.

39. Стаськевич Л Польско-Белорусские Отношение В 1991-2018 гг. Международные отношения: история, теория, практика : материалы IX науч.-практ. конф. молодых ученых фак. междунар. отношений БГУ, Минск,. 2019. № 9. С. 26–29.

40. Сучик Б. Східноєвропейський вектор зовнішньої політики Польщі (2015–2022 РОКИ). *Студентські наукові записки*. 2022. № 10. С. 27–35.

41. Учасники проєктів Вікімедіа. Польсько-російські відносини – Вікіпедія. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Польсько-російські_відносини (дата звернення: 14.11.2022).

42. Юрьева Д. Мигранты идут на штурм. Резкое обострение на границе Польши и Беларуси. Радио Свобода. URL: <https://www.svoboda.org/a/migranty-idut-na-sturm-obostrenie-na-granice-polshi-i-belarusi/31551727.html> (дата звернення: 08.11.2022).

43. Яворська Г.М. Зміни у зовнішній політиці Польщі: виклики і можливості для України. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosini/zmini-u-zovnishniy-politici-polschi-vikliki-i-mozhливosti-dlya> (дата звернення: 01.11.2022).

44. A. Rośnie polski handel z Ukrainą, ale przeszkadza mu zatkana granica. Rzeczpospolita. URL: <https://www.rp.pl/handel/art37257471-rosnie-polski-handel-z-ukraina-ale-przeszkadza-mu-zatkana-granica> (date of access: 11.11.2022).

45. Anna Lewandowska. Determinants of Polish Exports to the Ukrainian Market/br37_01lewandowska.pdf/ Anna Lewandowska, Elżbieta Inglot-Brzęk, Ruslan

Harasym. // University of Information Technology and Management in Rzeszów, Poland. – 2019. – №12. – C. 9.

46. Author-254. Białoruś przedłużyła zakaz eksportu produkowanych w kraju ciągników. Portal topagrar - Wszystko o hodowli, uprawie i dopłatach. URL: <https://www.topagrar.pl/articles/ciagniki/bialorus-przedluzyla-zakaz-eksportu-produkowanych-w-kraju-ciagnikow/> (date of access: 05.11.2022).

47. Baláž Peter. EU fossil fuel imports and changes after Ukrainian crisis / Peter Baláž, Stanislav Zábajník, Mária Hričovský. – Žilina, Slovakia: Faculty of Commerce, University of Economics in Bratislava, 2019. – 9 c. – (Pri Rajčianke).

48. Bundeszentrale für politische Bildung. Analyse: Die polnisch-belarussischen Beziehungen zwischen Dialog und Konfrontation. bpb.de. URL: <https://www.bpb.de/themen/europa/polen-analysen/40944/analyse-die-polnisch-belarussischen-beziehungen-zwischen-dialog-und-konfrontation/> (Zugriff am: 05.11.2022).

49. Business Insider Polska (2022, 23 May), Tylu uchodźców z Ukrainy znalazło pracę w Polsce, Większość to kobiety. (<https://businessinsider.com.pl/gospodarka/tylu-uchodzcow-znalazlo-prace-w-polsce-wiekszosc-to-kobiety/9xmh9pq>)

50. Chimiak G. Research Gate. URL: <https://www.researchgate.net/profile/Galia-Chimiak> (date of access: 11.11.2022).

51. Desinformation als Kriegsinstrument. kas.de. URL: <https://www.kas.de/uk/laenderberichte/detail/-/content/desinformation-als-kriegsinstrument> (Zugriff am: 14.11.2022).

52. Duszczyk Maciej Kaczmarczyk Paweł, University of Warsaw Poland. The War in Ukraine and Migration to Poland: Outlook and Challenges. Intereconomics. 2000. Vol. 3. 57. URL: <https://www.intereconomics.eu/contents/year/2022/number/3/article/the-war-in->

ukraine-and-migration-to-poland-outlook-and-challenges.html (date of access: 02.11.2022).

53. Dyczkowska J. New Technological Solutions in Logistics on the Example of Logistics Operators in Poland and Ukraine / Joanna Dyczkowska, Reshetnikova. // SMART Supply Network. – 2018. – 69

54. Ewaluacja polskiej współpracy rozwojowej: Wieloletni program współpracy rozwojowej na lata 2016–2020, w połowie okresu realizacji. Raport końcowy. Ministerstwo Spraw Zagranicznych.

55. Foreign Economic Activity of Ukrainian SMEs: Status and Prospects. KNOWLEDGE ECONOMY SOCIETY CONTEMPORARY TRENDS AND TRANSFORMATIONS OF ECONOMIES AND ENTERPRISES – Toruń: Dom Organizatora, 2019. – (Cracow University of Economics). – C 7.

56. Gaz z Rosji stanowi połowę importu do Europy - OPINIE. ENERGETYKA, RYNEK ENERGII - CIRE.pl - energetyka zaczyna dzień od CIRE. URL: <https://www.cire.pl/artykuly/opinie/90490-gaz-z-rosji-stanowi-polowe-importu-do-europy> (date of access: 08.11.2022).

57. GRANICA Polsko-Ukraińska: Szansa czy bariera rozwoju? Save the date! – Polsko-Ukraińska Izba Gospodarcza. Polsko-Ukraińska Izba Gospodarcza. URL: <https://pol-ukr.com/granica-polsko-ukrainska-szansa-czy-bariera-rozwoju-save-the-date/?v=3943d8795e03> (date of access: 11.11.2022).

58. Jurasz W. Polskę i Rosję zawsze będzie różnić geopolityka [ANALIZA]. Onet Wiadomości. URL: <https://wiadomosci.onet.pl/swiat/stosunki-polsko-rosyjskie-analiza-witolda-jurasza-zawsze-bedzie-nas-roznic/xp5f37k> (data dostępu: 05.11.2022).

59. Jurasz W. Witold Jurasz - Wiadomości. *Wiadomości - Wiadomości w Onet - Najnowsze i Najważniejsze Wiadomości z Kraju i Świata*. URL: <https://wiadomosci.onet.pl/autorzy/witold-jurasz> (date of access: 05.12.2022).

60. Jureńczyk Ł. CONTROVERSIES IN POLISH-RUSSIAN RELATIONS OVER THE APPROACH TO UKRAINE AND GEORGIA / Łukasz Jureńczyk // SECURITY & SOVEREIGNTY IN THE 21ST CENTURY / Łukasz Jureńczyk. – Bydgoszcz, Poland: ICRP, 2018. – (Institute of Political Science). – C. 10.
61. Kryzys migracyjny na granicy polsko-białoruskiej i jego wpływ na bezpieczeństwo Polsk. Nowa Polityka Wschodnia 2022. 2022. Nr 2. S. 45–65.
62. Krzak J. Bezpieczeństwo energetyczne Unii Europejskiej : монографія. Warszawa, 2010. 20 p.
63. Kuke S.A. Gospodarka Ukrainy. Gdańsk. kuke. URL: <https://kuke.com.pl/rynki-swiatowe/gospodarka-ukrainy> (data dostępu: 11.11.2022).
64. Kulesa A. Białorusina przyjmę. Rzeczpospolita. URL: <https://www.rp.pl/opinie-ekonomiczne/art109911-bialorusina-przyjme> (data dostępu: 07.11.2022).
65. LEADR. European Network for Rural Development (2019), Innowacje w ramach podejścia. URL: <http://www.enrd/> (date of access: 09.11.2022).
66. Mizzy S. Belarus – Poland. What does trading offer in terms of acceptance?. europe-cities.com. URL: <https://europe-cities.com/2022/04/30/belarus-poland-what-does-trading-offer-in-terms-of-acceptance/> (date of access: 05.11.2022).
67. Mołdowa-Polska. Traktat o przyjaźni i współpracy. Warszawa.1994.11.15. - Prawo.pl. URL: <https://www.prawo.pl/akty/dz-u-1996-76-363,16797672.html> (data dostępu: 14.11.2022).
68. Out of Sight – Refugees and Migrants at the Belarus-Poland Border - Belarus. ReliefWeb. URL: <https://reliefweb.int/report/belarus/out-sight-refugees-and-migrants-belarus-poland-border> (date of access: 07.11.2022).
69. Poland committed to boosting Ukraine grain exports. PolskieRadio.pl. URL: <https://www.polskieradio.pl/395/7786/Artykul/3069229,Poland-committed-to-boosting-Ukraine-grain-exports> (date of access: 08.11.2022).

70. Poland/Belarus: New evidence of abuses highlights ‘hypocrisy’ of unequal treatment of asylum-seekers. Amnesty International. URL: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2022/04/poland-belarus-new-evidence-of-abuses-highlights-hypocrisy-of-unequal-treatment-of-asylum-seekers/> (date of access: 09.11.2022).

71. Polen als Land der politischen Immigration aus Belarus: zwischen schwieriger Geschichte, technokratischer Einstellung und großer Politik | Länder-Analysen. Länder-Analysen. URL: <https://www.laender-analysen.de/polen-analysen/294/polen-als-land-der-politischen-immigration-aus-belarus-zwischen-schwieriger-geschichte-technokratischer-einstellung-und-grosser/> (Zugriff am: 05.11.2022).

72. Polens und Litauens zweigleisige Politik gegenüber Belarus im Zeichen der Krise. Stiftung Wissenschaft und Politik (SWP). URL: <https://www.swp-berlin.org/10.18449/2020A73/> (Zugriff am: 01.11.2022).

73. Polska RAPORT: Spór o suwerenność energetyczną z Rosją - BiznesAlert.pl. *BiznesAlert.pl*. URL: <https://biznesalert.pl/raport-polska-rosja-import-gazu-suwerennosc-energetyczna-energetyka/> (date of access: 10.11.2022).

74. Proceedings of the 6th International Conference on Strategies, Models and Technologies of Economic Systems URL: <https://doi.org/10.2991/smtesm-19.2019.46>. (дата звернення: 25.11.2022).

75. Promoting active youth: evidence from Polish NGO’s civic education programme in Eastern Europe - Journal of International Relations and Development. SpringerLink. URL: <https://link.springer.com/article/10.1057/s41268-018-0134-4> (date of access: 11.11.2022).

76. Radziyevska Svitlana. Exports of Ukraine as a global challenge for its future / Svitlana Radziyevska, Sergii Sardak. – Дніпро: Oles Honchar Dnipro National University, 2019. – 9 с.

77. Russland und Polen: Feindbilder des Vorkriegs. FAZ.NET. URL: <https://www.faz.net/aktuell/wissen/geist-soziales/das-polnische-russlandbild-im-wandel-des-krieges-17966246.html> (Zugriff am: 14.11.2022).
78. Sikora-Gaca Małgorzata. Agriculture and Rural Development as a Main Objective of Polish Cooperation and Development Aid for the Republic of Moldova. Historia i Polityka: Kazimierz
79. Stamborski J. Strategia Gazpromu: jak Nord Stream II wchodzi do Europy tylnymi drzwiami URL: <http://www.polukr.net/blog/2017/05/strategia-gazpromu-jak-nord-stream-ii-wchodzi-europy-tylnymi-drzwiami/> (дата звернення: 25.11.2022).
80. State Chancellery | The Government of the Republic of Moldova. Cancelaria de Stat | Guvernul Republicii Moldova. URL: <http://www.cancelaria.gov.md/en/apc/national-development-strategy-moldova-2020-seven-solutions-economic-growth-and-poverty-reduction> (date of access: 14.11.2022).
81. Szkolnictwo wyższe i jego finanse w 2019 roku. stat.gov.pl. URL: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/edukacja/edukacja/szkolnictwo-wyzsze-i-jego-finanse-w-2019-roku,2,16.html> (data dostępu: 07.11.2022).
82. The War in Ukraine and Migration to Poland: Outlook and Challenges. Intereconomics. URL: <https://www.intereconomics.eu/contents/year/2022/number/3/article/the-war-in-ukraine-and-migration-to-poland-outlook-and-challenges.html> (date of access: 10.11.2022).
83. Tyle firm chce zatrudniać Ukraińców. Na jaką pracę mogą liczyć?. business insider. URL: <https://businessinsider.com.pl/biznes/tyle-firm-chce-zatrudniac-ukraincow-na-jaka-prace-moga-liczyc/bzjrc71> (date of access: 12.11.2022).
84. Ukraine – mehr als eine Biokornkammer Europas URL: <https://orgprints.org/36574/1/eisenring-et-al-2019-ukraineanalysen223-p2-8.pdf>. (дата звернення: 25.11.2022).

85. Ukraińscy „Wojownicy Światła” na energetycznym froncie. Gdzie tak naprawdę rozstrzygnie się wojna?. Klub Jagielloński. URL: <https://klubjagiellonski.pl/2022/11/23/ukrainscy-wojownicy-swiatla-na-energetycznym-froncie-gdzie-tak-naprawde-rozstrzygnie-sie-wojna/> (data dostępu: 21.11.2022).

86. UNHCR and IOM Call for immediate de-escalation at the Belarus-Poland border - UNHCR Nordic and Baltic Countries. UNHCR Nordic and Baltic Countries. URL: <https://www.unhcr.org/neu/70501-unhcr-and-iom-call-for-immediate-de-escalation-at-the-belarus-poland-border.html> (date of access: 07.11.2022).

87. Violence and Pushbacks at Poland-Belarus Border. Human Rights Watch. URL: <https://www.hrw.org/news/2022/06/07/violence-and-pushbacks-poland-belarus-border> (date of access: 08.11.2022).

88. Wielki University in Bydgoszcz. Stosunki Polski i Ukrainy 2021. Vol. 38, no. 45. P. 95–96.

89. Wieloletni program współpracy rozwojowej na lata 2016-2020 - Ministerstwo Spraw Zagranicznych - Portal Gov.pl. Ministerstwo Spraw Zagranicznych. URL: <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/wieloletni-program-wspolpracy-rozwojowej-na-lata-2016-2020> (date of access: 14.11.2022).

90. Woźniak A. Szybko rośnie handel Polski z Ukrainą. Rzeczpospolita. URL: <https://www.rp.pl/handel/art37261041-szybko-rosnie-handel-polski-z-ukraina> (data dostępu: 11.11.2022).

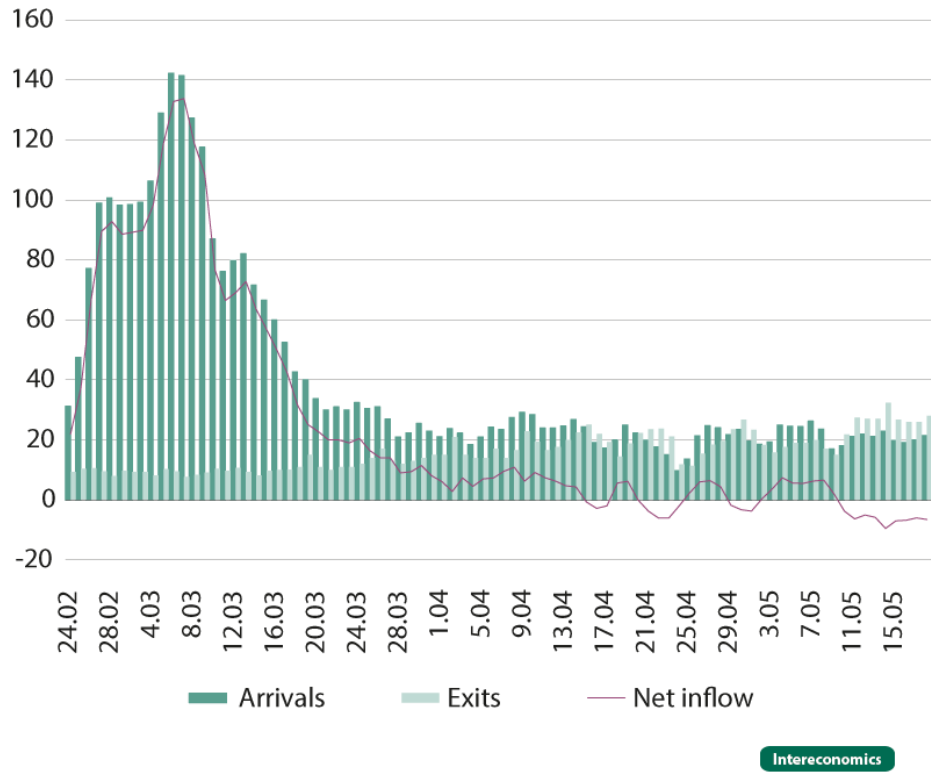
91. Zalas-Kamińska K. - Instytut Politologii / Uniwersytet Wrocławski. Instytut Politologii / Uniwersytet Wrocławski. URL: <https://politologia.uni.wroc.pl/Pracownicy/Katarzyna-Zalas-Kaminska> (date of access: 11.11.2022).

92. Zięba Ryszard. Główne problemy w stosunkach polsko-rosyjskich. Stosunki Międzynarodowe/University of Warsaw. T. 54, nr 3. S. 12–14.

ДОДАТКИ

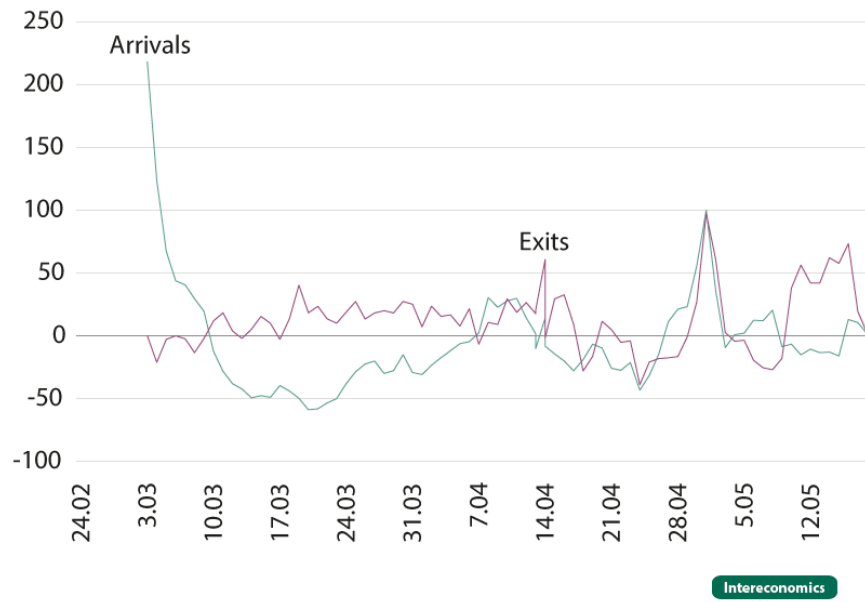
Додаток 1

Масштаби прикордонного руху між Україною та Польщею

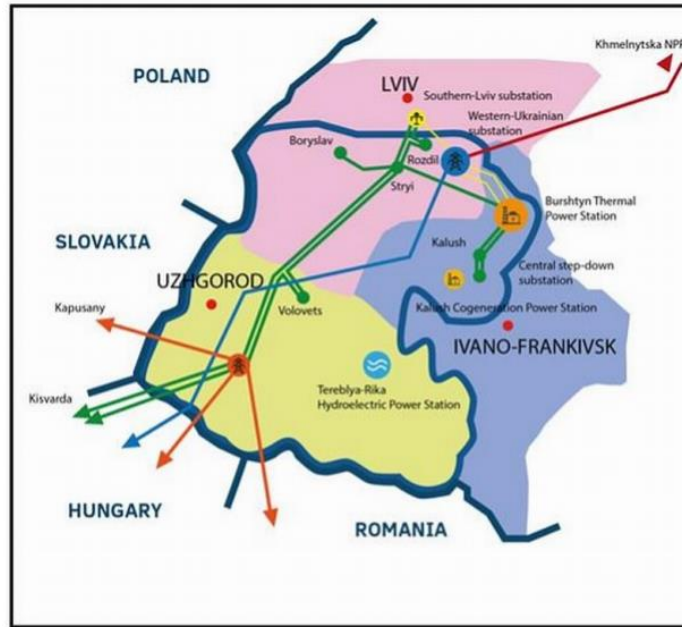
Джерело: [82].

Перетин кордону Польщі і України (В'їзд і виїзд).

Джерело: [19].

Лінії електропередач з України до її сусідів

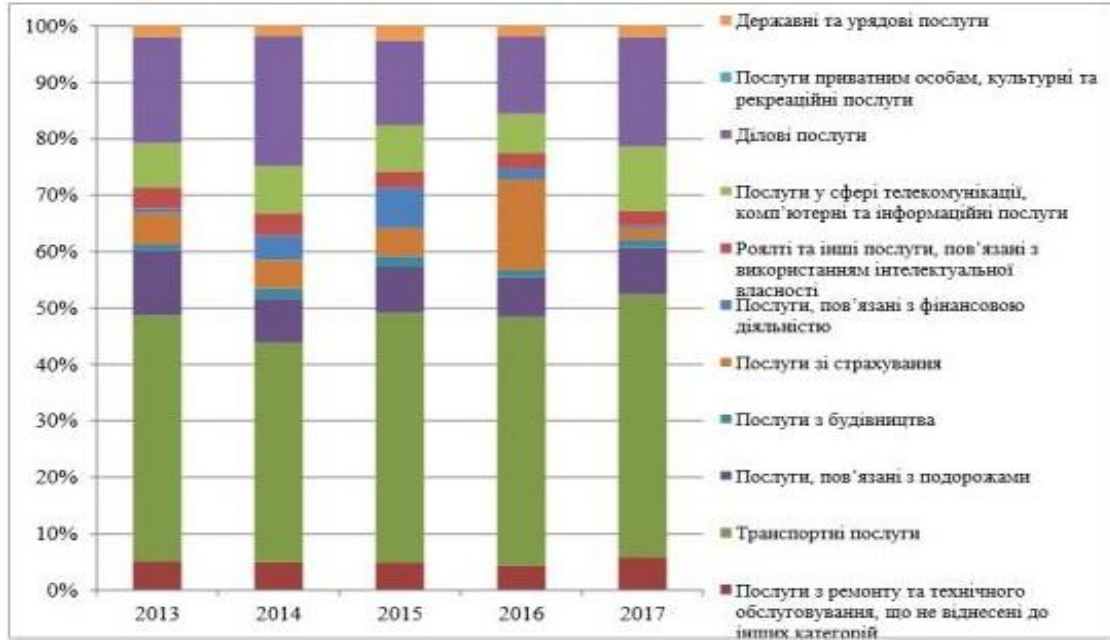
Джерело: [47].

Лінії електропередач з України до її сусідів

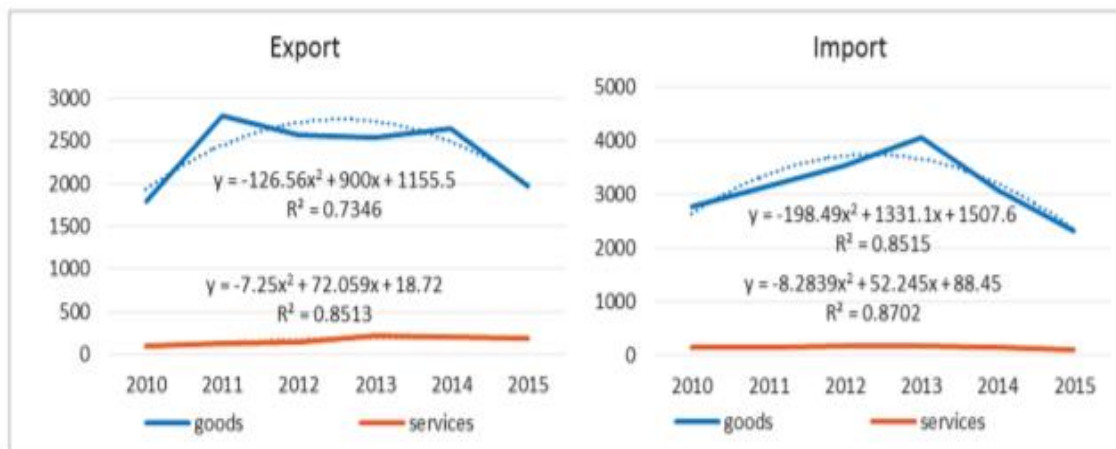
Джерело: [47].

Порівняння імпорту та експорту послуг України з Польщею до вторгнення Росії та через три роки, а також їхня складова

Джерело: [4].

Порівняння імпорту та експорту України з Польщею до вторгнення Росії та через три роки, а також їхня складова

Джерело: [4].

Сертифікат EUR 1 на експорт в Польщу з України

MOVEMENT CERTIFICATE			
1. Exporter (Name, full address, country) "UT-Agro" Ltd. Ukraine, 33028, Rivne, 27 Drahomanova Street		EUR.1 No. A204.000595 <small>See notes overleaf before completing this form.</small>	
3. Consignee (Name, full address, country) (Optional) «RADEMA POLSKA» SP.Z O.O. Ul.Karola Namystowskiego.8, Zamość, 400 Poland		2. Certificate used in preferential trade between Ukraine and European Union <small>(Insert appropriate countries, groups of countries or territories)</small>	
6. Transport details (Optional) by truck		4. Country, group of countries or territory in which the products are considered as originating Ukraine	5. Country, group of countries or territory of destination Poland
8. Item number, marks and numbers, number and kind of packages (*), description of goods 1. in bulk Sunflower seed oil refined deodorized frozen		9. Gross mass (kg) or other measure (litres, m ³ , etc.) 24700 kg	10. Invoice(s) (Optional) PA- 00/08 04.05.2016
11. CUSTOMS ENDORSEMENT <small>Indication verified</small> Export document No. _____ Stamp Rivne Customs House Ukraine Place and date: 04.05.2016 Rivne M. Zimin (Signature)		12. DECLARATION BY THE EXPORTER I, the undersigned, declare that the goods described above meet the criteria for the issue of this certificate. Place and date: Rivne, 04.05.2016 Yevhenko Jurij (Signature)	

Джерело: додаток наданий автором на основі джерела[9].

Сертифікат EUR 1 на імпорт з Польщі в Україні

ŚWIADECTWO PRZEWOZOWE / MOVEMENT CERTIFICATE		
1. Eksporter (Imię i nazwisko/nazwa, dokładny adres, państwo) Exporter (name, full address, country) JERZY MĘNARCZYK F.H.-U. Regon: 208557298 ŁABOZCZÓW, UL. DOUGA 38 26-626 MORMIŁA; Polska		EUR.1 Nr/No PL/MF/AR 0269618 Przed wypełnieniem formularza należy zapoznać się z uwagami zamieszczonymi na odwrocie. (See notes overleaf before completing this form)
3. Odbiorca (Imię i nazwisko/nazwa, dokładny adres, państwo) (wypełnienie nieobowiązkowe) Consignee (Name, full address, country) (Optional) PRYWATE BUSINESSMAN TROJYMEK ZGOR WOLYNSKOI DYWIZII STR. 19/61 33816 KIVNE; Ukraine		2. Świadczenie jest stosowane w preferencyjnym handlu między Certificate used in preferential trade between: EU oraz / and UKRAJINA (Wypełnić odpowiednimi krajami, grupami krajów lub terytoriami) (Insert appropriate countries, groups of countries or territories)
6. Szczegóły dotyczące transportu (wypełnienie nieobowiązkowe) Transport details (Optional)		4. Kraj, grupa krajów lub terytorium, z których produkty są uważane za pochodzące Country, group of countries or territory in which the products are considered as originating EU 5. Kraj, grupa krajów lub terytorium przeloczenia Country, group of countries or territory of destination UKRAJINA
7. Uwagi Remarks		
8. Liczba porządkowa; znaki i numery; ilość i rodzaj opakowań¹⁾; opis towarów Item number; Marks and numbers; Number and kind of packages ¹⁾ ; Description of goods 1. WACZEK CIELIAROWY, UZYWANA - 1 SZT. MK-IFONE SD SP- 2815 NR VIN- WNE5D88968651646 (Pojemnik / Container)		
9. Masa brutto (kg) lub inna jednostka miary (litry, m³, itd.) Gross mass (kg) or other measure (litres, m ³ , etc.) 6645 KG		10. Faktury (wypełnienie nieobowiązkowe) Invoice (Optional) FAKTURA: 15/2828
11. POTWIERDZENIE URZĘDU CELNEGO CUSTOMS ENDORSEMENT Oświadczenie potwierdzone / Declaration certified Dokument wywozowy ²⁾ / Export document ²⁾ Formularz / Form _____ Nr / No _____ 2 / of _____ Urząd celny / Customs office KIELCE Kraj lub obszar wytworzenia / Issuing country or territory POLSKA KIELCE, 2010.02.12 (Miejsce i data / Place and date) (Podpis / Signature)		12. OŚWIADCZENIE EKSPORTERA DECLARATION BY THE EXPORTER Ja, niżej podpisany(-a), oświadczam, że towary opisane powyżej spełniają warunki wymagane do wydania niniejszego świadectwa. I, the undersigned, declare that the goods described above meet the conditions required for the issue of this certificate. Kielce, 12.02.2010 (Podpis / Signature)

Джерело: додаток наданий автором на основі джерела[9].

Додаток 9

Показники експорту та імпорту Польщі та України в перші роки поглиблення співпраці

Показники	2013	2014	2015	2016
Торгівля товарами				
Коефіцієнт покриття експортом імпорту, %	67,0	72,0	62,0	86,0
Експортна залежність, %	1,70	1,45	1,39	1,97
Імпортна залежність, %	2,27	2,28	2,38	2,55
Зовнішньоторговельна квота, %	1,82	1,73	1,81	2,13
Частка експорту у ЗТО, %	46,74	41,93	44,87	46,27
Торгівля послугами				
Питома вага експорту, %	3,75	3,74	5,19	5,08
Питома вага імпорту, %	4,23	4,83	3,97	4,71
Коефіцієнт покриття експортом	94,15	80,66	129,99	136,67
Експортна залежність, %	0,08	0,08	0,12	1,51
Імпортна залежність, %	1,02	0,11	0,09	0,12
Зовнішньоторговельна квота, %	0,08	0,08	0,10	1,31
Частка експорту у ЗТО, %	48,49	44,64	56,52	57,74

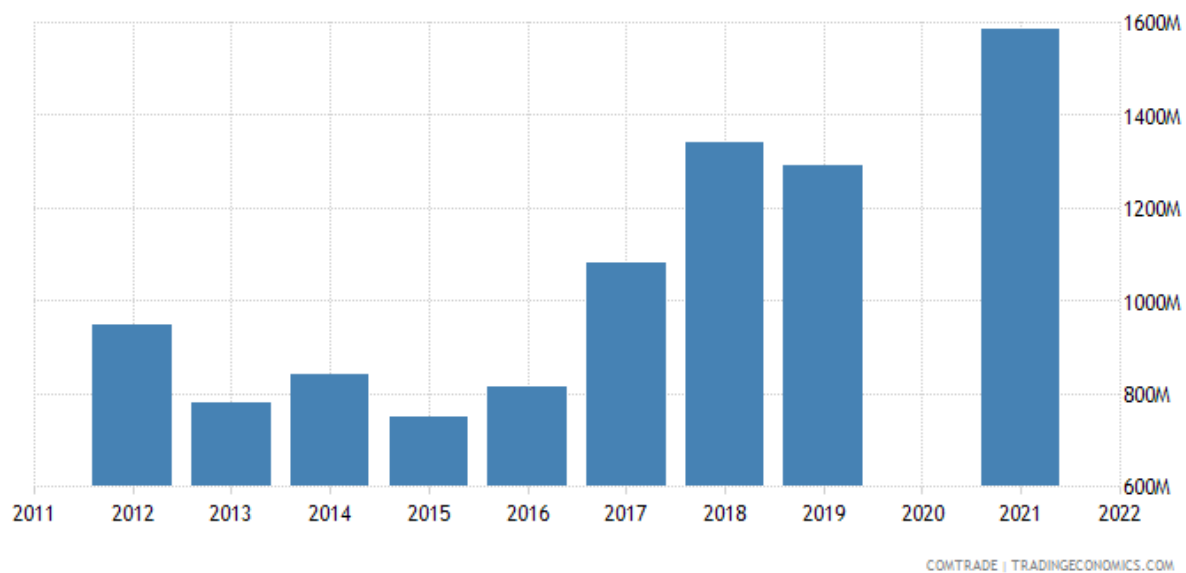
Джерело: додаток створений автором на основі джерел[1,4,7].

 Проблеми експорту та імпорту в Польщі

Barrier	%
Duty	76
Customs classification system	24
Customs clearance system	24
Technical standards	8
Sanitary and phytosanitary requirements	6
Anti-dumping duty	4
Rules of origin	2
Other	12
I do not know, it is hard to say	2

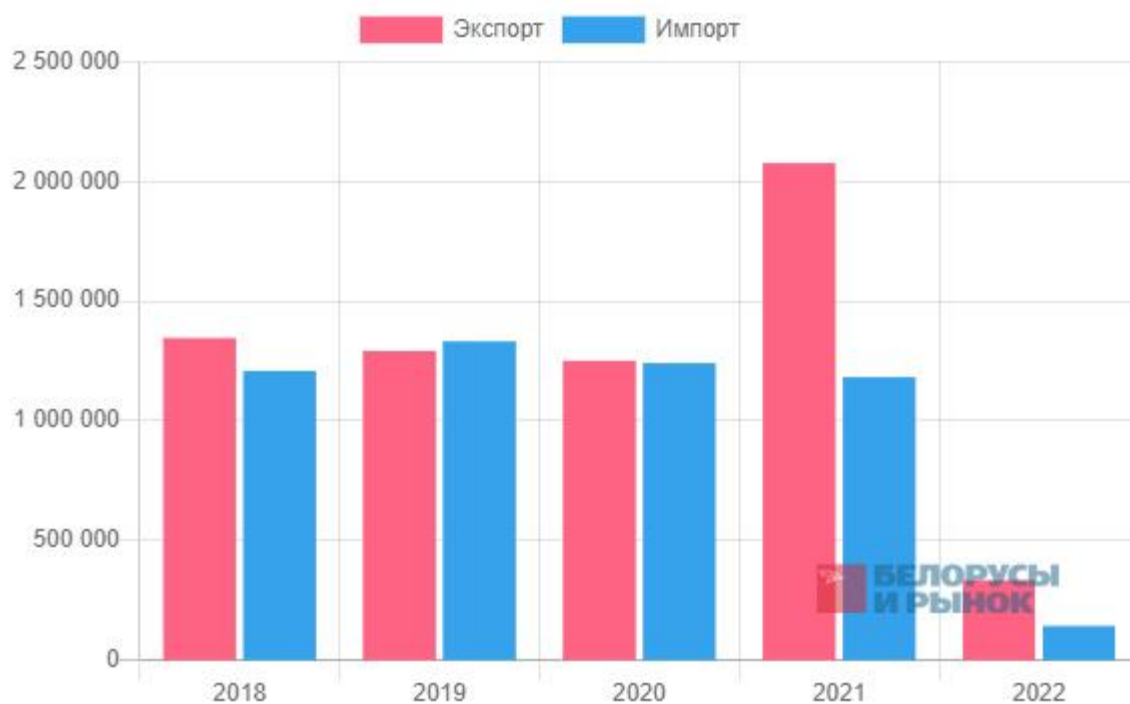
Джерело: [6].

Експорт Білоруських товарів до Польщі

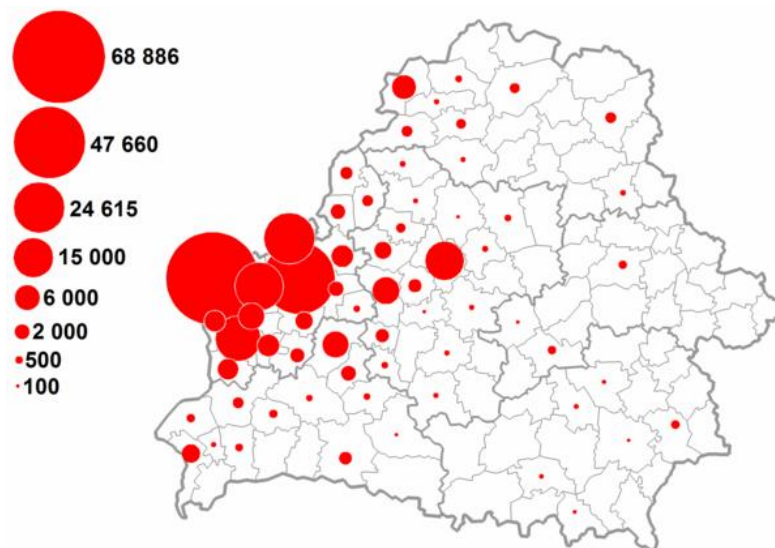
Джерело: [10].

Порівняння експорту та імпорту до Польщі з Білорусі

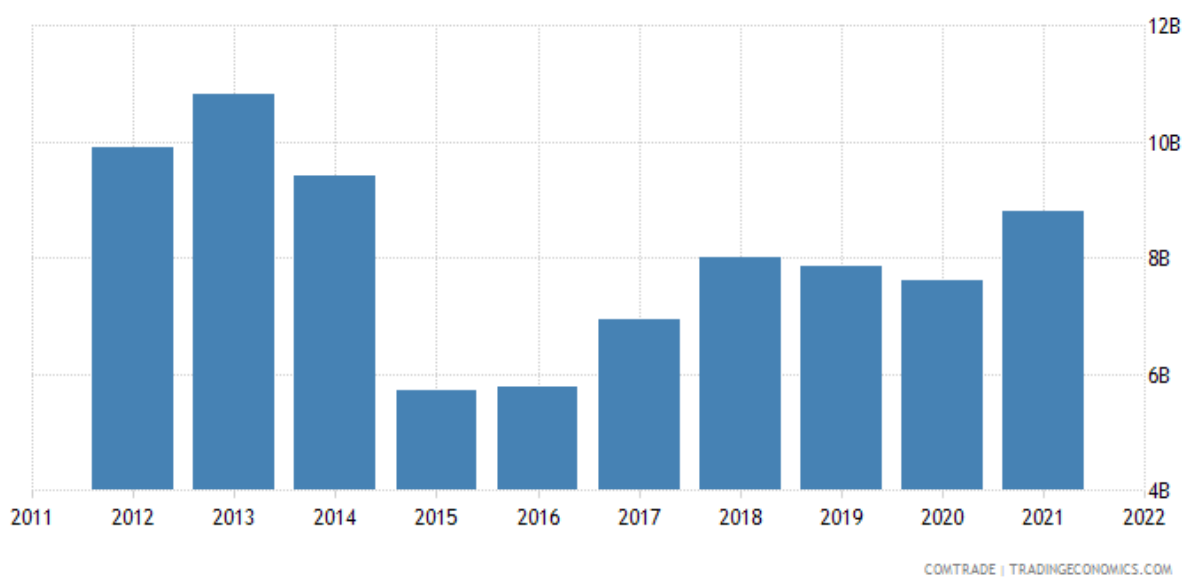
Джерело: [1].

Розселення поляків по території Білорусі

Джерело: [30].

Товарообіг РФ-Польща

Джерело: [21].

Експорт Росії в Польщу в 2022 році

